

Fondateur :
Avedis Alexanian
Հիմնադիր՝
Ավետիս Ալիքսանյան

ՄԵԾԱԿՈՒԹՅԱՆ ԷԿՍՏՐԱԿՆԵՐԻ ԵՐԿՆԵՐՈՒ ԵՐԿԵՐՔԱԹՄԵՐԵՐ • 50-ԴԵ ՏԱՐԻ • ՆՈՐ ՇՆՐԻ ԹԻՒ 483 – ՇԱԲԱԹ, 16 ԾՈՒՆՈՒՄ 2010

Un Premier ministre optimiste

Dans sa conférence de presse du 26 décembre sur l'état de l'Arménie, le Premier ministre Tigran Sarkissian a estimé que le pays s'en était bien sorti de la crise financière et aurait enregistré des pertes minimales, mais en précisant toutefois qu'elle avait mis en évidence les handicaps de l'économie arménienne, que celle-ci était vulnérable et qu'il allait falloir prendre « des mesures courageuses ». Voilà pour le premier constat. Second constat, il s'est félicité qu'en dépit des critiques, la coopération qu'il avait entamée avec les grandes structures financières internationales (Banque Mondiale, Fonds Monétaire International...) indiquait que sa stratégie a été juste et efficace, que l'accroissement de la dette extérieure du pays ne l'inquiétait pas outre mesure et que les emprunts obtenus sont des crédits à long terme accordés à des taux d'intérêt privilégiés, ajoutant que l'Arménie n'emprunte pas si elle n'est pas en mesure de rembourser. Ce satisfecit que le Premier ministre s'est octroyé ne semblait guère avoir convaincu son auditoire.

Alors, quelles sont donc les mesures efficaces que peut prendre Tigran Sarkissian pour relancer l'esprit d'initiative des entrepreneurs arméniens ? La lutte contre les oligarques, notamment, le plus médiatique d'entre eux, Gagik Tsaroukian, président du parti « Arménie prospère », principal allié du parti Républicain au pouvoir ? Impensable. S'opposer à l'évasion fiscale, punir les hauts fonctionnaires impliqués dans toutes sortes d'affaires aux origines douteuses ? Vaste chantier qui pourrait réserver d'énormes surprises quant aux personnalités en cause. Inenvisageable.

L'Arménie n'a pas inventé la corruption mais comme nombre de pays dans le monde, celle-ci y est présente, freinant son développement économique, sapant la confiance du peuple

envers ses dirigeants. Il y a la grande, à haut niveau, celle où les décideurs politiques, abusant de leur position, se préoccupent prioritairement de leurs propres intérêts. Et il y a la petite, toute aussi répandue, celle de la corruption bureaucratique dans l'administration publique. À tout cela, on pourrait aussi ajouter le népotisme, cette attitude des puissants qui consiste à favoriser leurs proches. Le fait de procéder à l'arrestation de quelques lampistes ne suffit pas à masquer la dure réalité : les institutions sont faibles (les fonctionnaires à forte autorité ont peu de comptes à rendre), le cadre législatif flou, le système judiciaire inadéquat (ceux, comme les policiers, chargés de faire respecter la loi sont insuffisamment rémunérés pour ne pas céder à la tentation), et la presse réclame plus de liberté.

C'est peut-être à partir de ce constat que tout devrait recommencer. Le Premier ministre va devoir faire preuve de plus d'imagination, davantage d'autorité et surtout de volonté s'il veut laisser un nom dans l'histoire. On pense notamment à des politiques fermes de lutte contre la corruption (active et passive), à une véritable prise de conscience de l'importance de l'éthique dans le développement de l'économie et à la nécessité de porter une attention particulière sur les conflits d'intérêts (afin d'éviter, par exemple, que les personnes entrent dans les conseils municipaux pour y défendre leurs propres intérêts fonciers, d'entreprises ou autres). Le fait qu'il ait annoncé que son gouvernement prévoit d'obliger les cinq cents plus grandes entreprises du pays à présenter des rapports financiers plus détaillés et certifiés par des vérificateurs étrangers dès cette année est un signal positif. À condition que l'on passe à l'acte, évidemment.

Gérard Varoujan Dédéyan

Son Excellence Vigen Tshitdjian présente ses vœux lors de la réception du 22 décembre dernier à l'ambassade d'Arménie à Paris.

L'année contraire

Etrange millésime que l'année 2009. Tout s'y est passé à l'inverse de nos attentes.

Pour commencer par nous-mêmes, on pensait que la Saison de la Turquie en France ressusciterait une combativité qui commençait à s'essouffler. Certes, combativité il y a eu, mais les manifestations n'étaient pas dirigées contre la Turquie, mais contre le gouvernement arménien. On imaginait que ces fameux protocoles, qui ont mis le feu aux poudres, seraient remis sous le boisseau par la pression de la Diaspora arménienne. Que nenni ! Ce sont les Turcs qui refusent de les ratifier. La Turquie ayant redoré son blason, on pouvait donc s'attendre à ce que les organisations de la communauté, conformément à leurs déclarations, redoublent d'activité en faisant passer la loi sur le négationnisme au Sénat. Point du tout. Pas un seul pas de plus. On avait espéré qu'au vu d'une Turquie plus offensive, la communauté arménienne de France mettrait en place une organisation plus structurée, plus efficace, plus pugnace. Loin s'en faut. Tout se passe comme si chacune de ses composantes s'en était retournée dans son pré carré. Finalement, que restera-t-il de tout cela

sinon des débats qui s'effilochent, des promesses d'action qui tombent dans l'oubli, et des dissensions dont le seul résultat prévisible est l'inertie ? En somme, alors que l'adversaire marque de nouveaux points, jour après jour, il se passe exactement le contraire de ce qui aurait dû se passer. Dieu merci, il arrive que ce soit pour le mieux. Ainsi, on nous avait promis une communauté désenchantée par l'Arménie, déçue par son gouvernement, démobilisée par la crise économique. Les donateurs du Phonéthon 2009 ont apporté à ces clairvoyantes prévisions un démenti cinglant, tout en démontrant l'attachement à l'Arménie qui reste, au-delà de toutes les agitations, le fondement intangible de notre identité.

À propos d'identité, (pour parler d'autre chose que de nous) on nous a annoncé pour 2009 un grand débat sur l'identité nationale. Il a eu lieu, mais seulement pour démontrer que les Français étaient au moins identiques sur un point : une absence totale d'identité de vue. On nous avait annoncé de même un réchauffement climatique, et il gèle partout en Europe ; on nous avait dit qu'on travaillerait plus pour gagner plus,

et on travaille moins en gagnant moins. On nous avait affirmé qu'Obama reconnaîtrait le génocide arménien, et son premier voyage officiel a été d'aller délivrer à la Turquie un certificat de bonne conduite. Pour mieux montrer que la règle est de faire l'inverse de ce qu'on affirme, alors que ce même Obama a intensifié la guerre en Afghanistan, poursuivi celle de l'Irak tout en préparant celle avec l'Iran, on lui a décerné le Prix Nobel de la Paix.

Alors, que souhaiter pour cette nouvelle année, sinon le contraire de 2009 ? Espérons donc que l'année 2010 soit celle d'une approbation générale de la Saison de la Turquie pour qu'enfin on trouble son cours tranquille, que ce soit celle de la dénonciation des protocoles pour qu'enfin les frontières s'ouvrent, que ce soit celle du refus de faire passer la loi sur la négation pour qu'enfin elle passe, celle de prévisions solides sur le refroidissement climatique pour qu'on ait un peu plus chaud, celle où on travaillera moins pour gagner plus, et ainsi de suite... et surtout que l'année 2010 soit celle où l'on décernera un Prix Nobel de la Guerre à celui qui nous fichera la paix.

René Dzagoyan

2

Technologie, un espoir pour l'Arménie

6

Հայկական Գորգը

7

• Ցեղ, Ազգ, Ժողովուրդ
• Հանգիստ եւ խաղաղ
քունի պայմանները

MUSIQUE 10

L'Orchestre de Paris accueille
Sergey Khachatryan

LITTÉRATURE 12

Arpiar Arpiarian
infatigable écrivain engagé,
fondateur du réalisme
arménien

La technologie, un espoir pour l'Arménie

Durant l'ère soviétique, l'Arménie formait de nombreux ingénieurs et développait des systèmes complexes de haute technologie en direction, entre autres, de l'industrie militaire. L'implosion de l'Union Soviétique a détruit ce secteur d'activité. Les puissances occidentales, voulant éradiquer définitivement le communisme, ont poussé le nouveau gouvernement arménien à mettre en place une vaste politique de privatisation, réalisée dans la précipitation et dans des conditions douteuses, au profit d'une minorité de citoyens qui a pris le contrôle de la nouvelle économie. La conséquence a été la disparition d'une grande partie de l'industrie arménienne, matérialisée par la chute de 50 % du PIB, et il faudra attendre plus de 10 ans pour retrouver le niveau de 1991. Aujourd'hui, le tissu industriel ne permet pas encore de générer une croissance suffisante pour améliorer le niveau de vie, faire les investissements productifs. Et en dehors du secteur dynamique, mais à haut risque, du bâtiment, c'est la technologie qui offre aujourd'hui le meilleur espoir d'avenir car elle peut s'appuyer sur la culture locale et peut être moins impactée par l'enclavement de l'Arménie. Aussi toutes les initiatives nourrissant ce secteur doivent être saluées et encouragées.

Le 24 novembre dernier, le G2IA* a organisé, à bord de la péniche Anako, une soirée autour du congrès annuel « Armtech » qui s'est tenu du 5 au 8 novembre à San José, dans la Silicon Valley en Californie, sous la présidence du Premier ministre arménien Tigran Sarkissian. Le thème de ce 3e congrès était « Apprenons du passé pour inventer l'avenir ». Armtech, dont la vocation est de même nature que celle du G2IA, se caractérise par l'organisation d'un congrès international annuel de haut niveau (Yerevan en 2008, San Fransisco en 2007). La République d'Arménie, qui a indiqué l'an dernier qu'elle considérait ce congrès comme la vitrine de son industrie de la haute technologie, témoigne toujours de son intérêt par la présence non seulement de son Premier ministre mais également de Nersès Yeritsian, ministre de l'économie, et Robert Haroutiounian, directeur général de l'ADA (Agence de Développement de l'Arménie). De nombreux sujets ont été abordés tels les énergies renouvelables, l'enseignement supérieur, l'industrie des semi-conducteurs, les télécoms et internet, les biotechnologies, les technologies de l'information... L'objectif de ces congrès est de faciliter les échanges d'informations, de mettre en relation les représentants du gouvernement et des acteurs de l'industrie permettant de faire émerger des opportunités de développement. Bien qu'il soit encore difficile d'en apprécier l'impact, ces initiatives sont positives et porteuses d'espoir pour l'industrie de la haute technologie en Arménie. Cependant, pour que ce secteur progresse rapidement, il faut réunir d'autres conditions essentielles telles que la lutte contre la corruption, garantir la transparence de l'administration, mettre en place une législation fiscale favorisant l'investissement, renforcer la législation sur les droits de propriété, conduire une politique d'investissement dans les infrastructures et dans la formation. Le prochain congrès devrait se tenir en France, à Issy-les-Moulineaux, le 18 juin 2010. On peut espérer

qu'à cette occasion, de nombreuses entreprises seront présentes (pour plus d'informations se mettre en contact avec le G2IA).

Un point a également été fait sur le démarrage d'Orange en Arménie qui a créé de nombreux emplois qualifiés, occupés par des Arméniens.

* *La vocation du G2IA (Groupement Interprofessionnel International Arménien situé au 9 rue Blomet 75015 Paris, e-mail : contact@g2ia.org) créé en 1982, est de favoriser la mise en réseau de ses membres (et sympathisants) et de contribuer au développement de l'Arménie et de sa diaspora. Pour cela, elle est présente en Arménie depuis 17 ans par son centre de formation CEMA, l'organisation de voyages professionnels, ses relations avec l'UFAR (Université Française d'Arménie), son rôle d'intermédiaire avec les industriels et a, dans ce cadre, très largement contribué à la mise en place de la coopération avec la Vendée en 2007.*

Paul Haladjian

Femme en Arménie

Dans la plupart des pays, les questions d'égalité des sexes et des droits des femmes constituent des indicateurs clés du développement global de la société et de l'état de la démocratie. Dans le cas de l'Arménie, la démocratie ne deviendra à part entière que lorsque les femmes s'impliqueront pleinement dans le processus démocratique. Les problèmes existants dans le domaine des droits des femmes nécessitent que celles-ci s'expriment à voix haute, ce qui est encore difficile en Arménie, la majorité étant réticente à parler de la violence à leur rencontre et de ce fait créent, malgré elles, un exemple à suivre pour leurs filles et petites-filles.

Dans le domaine de l'emploi, 53% des travailleurs sont des femmes. Elles représentent 66% des chômeurs dont plus de la moitié ont un diplôme universitaire et leur potentiel en tant que ressource n'est pas pleinement utilisé. La discrimination au travail est patente. Pour une même qualification, les femmes sont très souvent moins payées que les hommes auxquels on accorde plus généralement les promotions.

**ASSOCIATION ARMÉNIENNE
D'AIDE SOCIALE**

**Au service des Arméniens
depuis 1890**

Siège social 77 : rue La Fayette 75009 Paris
Tél. 01 48 78 02 99 – Fax 01 42 80 61 45
Mél. : aaas.paris@free.fr

Maisons de retraites médicalisées :
Montmorency (Val-d'Oise) : 01 39 83 20 67
Gonesse (Val-d'Oise) : 01 39 85 24 24
Saint-Raphaël (Var) : 04 94 19 51 50

En Arménie
FONDATION FRANCO-ARMÉNIENNE
POUR LE DÉVELOPPEMENT
13/3 Khandjian, Yerevan
frenchfun@web.am

Communautés

● Le 12 décembre, 14 organisations arméniennes de Belgique ont répondu à l'appel du président de l'association culturelle anversoise « Nevart » et rédacteur en chef du journal « Lrakir », Kevork Minassian, en vue de constituer une fédération. Durant cette rencontre à laquelle assistait le président des associations arméniennes de Hollande qui a fait part de son expérience, ont été examinés les aspects d'une coopération efficace, notamment dans les domaines de la formation des cadres, de l'éducation et des finances. Kevork Minassian a été élu, président de la fédération.

● Le 2 décembre 2009 s'est tenue la réunion annuelle des chercheurs et intellectuels arméniens à Antélias, au Liban, sous la présidence de Sa Sainteté Aram 1er. Forum destiné à débattre des questions liées à la communauté arménienne dans le contexte des questions mondiales.

● Le « Los Angeles Press Club » des Arméniens de Californie vient de voir le jour, dans la ville de Glendale, à l'initiative de l'homme d'affaires Gaguik Chkhrdoumian. Il va permettre de regrouper et coordonner l'action de l'ensemble des journalistes ou représentants des médias arméniens de Californie, soit 17 titres et 6 stations de télévision. (www.losangelespressclub.com)

Concours inédit

Le 13 décembre, à Bratislava, en Slovaquie, l'Arménie participait pour la première fois au concours de beauté « Miss Glob 2009 ». Kohar Haroutiounian, qui représentait l'Arménie en sa qualité d'ex-« Miss Arménie » et « Miss C.E.I. » a été déclaré vainqueur. Des dizaines de beautés venues des quatre coins de la planète étaient présentes à ce concours unique au monde puisqu'il est réservé aux mamans et aux femmes mariées. Chaque participante doit présenter et offrir à cette occasion un produit ou un élément lié à son pays. Les produits de la vente de ces objets sont destinés à une oeuvre humanitaire à travers le monde. La représentante arménienne a présenté divers objets artisanaux de soie brodée, représentant des scènes bibliques.

Amavia
Voyages en Arménie

**FORFAIT WEEK END,
COMPRENANT :**

- ✓ Vols directs
- ✓ 3 nuits, Hôtel 4 étoiles
- ✓ Petit déjeuner buffet

à partir de
495€ TTC*

* Sans assurance de rapatriement

PARIS EREVAN PARIS

à partir de
325€ TTC

Renseignements et Vente
SABERATOURS
11 Rue des Pyramides,
75001 Paris
Tél 01 42 61 51 13 - Fax 01 42 61 94 53
Email : arménie@saberatours.fr
www.saberatours.fr

L'Arménie en bref

■ Selon le député **Archak Sadoyan**, les services Internet en Arménie sont 5 fois plus chers qu'en Géorgie, 20 fois plus qu'à Moscou et Saint-Petersbourg, 4 fois plus qu'en Azerbaïdjan et de 10 à 15 fois plus qu'en Iran et en Turquie. Dans ces conditions, il est difficile d'ambitionner de devenir un centre régional des nouvelles technologies.

■ Un monument dédié à l'astrophysicien et héros national arménien **Victor Hampartsoumian** a été dévoilé le 15 décembre en présence du président S. Sarkissian, du ministre de la Défense S. Ohanian, de la ministre de la Diaspora H. Hagopian et du maire de Yerevan, G. Beglarian.

■ Une enquête des services de police en Arménie indique que 326 personnes se livrent à la prostitution, 93 autres à la mendicité. Pour ce qui relève de l'alcoolisme chronique, de l'usage de stupéfiants, les services de santé ont recensé 1 895 personnes auxquelles il faut ajouter 1 073 autres souffrant de troubles mentaux et représentant un danger pour leur entourage. *Ce ne sont que des chiffres officiels.*

■ Le Musée d'Histoire de l'Arménie présente une nouvelle exposition composée de 1 200 pièces datant de l'époque de la pierre à l'âge de bronze. La directrice, **Anelka Krikorian**, précise que l'évènement est exceptionnel, toutes ces pièces ayant été découvertes sur le territoire arménien.

■ « *Les pourparlers de paix sur l'Artsakh ne réussiront que s'il participe directement au processus. C'est une question de principe* », a répété le président Sarkissian lors de sa rencontre avec une délégation du parlement de l'Artsakh conduite par son président **Achod Ghouljian**.

■ La dette étrangère de l'Arménie atteindra 3,5 milliards de dollars en 2010 alors qu'elle s'est élevée à 1,5 milliards de dollars en 2009. Le pays est en pourparlers pour obtenir rapidement de nouveaux crédits.

■ Le programme de rénovation de l'alimentation en eau des réseaux des provinces de Chirak, Lori et Armavir est en cours. Les travaux sont conduits par l'opérateur international allemand Decon MVV GmbH, MVV Energie et le consortium arménien AEG.

■ Au cours de l'année 2009, le Madénataran, la bibliothèque nationale de Yerevan, a reçu 53 100 visiteurs, en légère baisse par rapport à 2008 en raison de la grippe A, puisque nombre d'établissements scolaires ont dû fermer en novembre, selon la directrice. Parmi les visiteurs de cette année, beaucoup de Français, d'Italiens, d'Allemands, des Russes et des Américains.

Récompense

Le 10 décembre, l'ambassadrice des Etats-Unis en Arménie, Marie L. Yovanovitch, a décerné le prix de « Défenseur de la Liberté » à Edik Baghdassarian, rédacteur en chef du site Hetq-Online et président de l'Union des journalistes d'investigation.

Visite impromptue aux troupes

Visite surprise aux unités stationnées à la frontière de l'Arménie et de l'Azerbaïdjan en cette veille de l'année 2009 du Président Serge Sarkissian accompagné du ministre de la Défense, Seyran Ohanian, à laquelle officiers et hommes de troupe ont été très sensibles. Le chef de l'Etat arménien était venu avec de nombreux cadeaux qu'il a distribués à la fin d'un repas rapidement organisé en son honneur. Lors d'une brève allocution, il a salué l'armée arménienne, sa combativité, réponse tacite aux menaces régulières du président azéri Ilham Aliev. Cette visite avait été précédée par celle rendue peu avant aux habitants du village frontalier d'Aïkéhovid.

Protocoles : le dialogue de sourds continue

Le dialogue de sourds continue entre la Turquie et l'Arménie. Et sauf coup de théâtre toujours possible en diplomatie, les protocoles qui prévoient l'établissement de relations diplomatiques et la réouverture de la frontière commune ne sont pas près d'être ratifiés.

A maintes reprises et à tour de rôle, le Premier ministre turc et son ministre des Affaires étrangères n'ont cessé de conditionner la ratification des protocoles au règlement du conflit du Karabagh, en violation des accords signés le 10 octobre dernier à Zurich. Les réactions arméniennes ne devaient pas tarder. Après les déclarations renouvelées du président S. Sarkissian et du ministre des Affaires étrangères, E. Nalbandian, c'est le président de l'Assemblée nationale, Hovig Abrahamian qui est monté au créneau pour affirmer que « *l'Arménie ne ratifiera les protocoles qu'après la ratification par la Turquie.* »

La FRA promettait un janvier chaud

Se référant à « une vague populaire de mécontentement », la FRA envisageait d'organiser des manifestations de rue à partir du 12 janvier, date à laquelle commencera l'examen des protocoles arméno-turcs par la Cour constitutionnelle. C'est ce qu'avait annoncé le leader dachnak Vahan Hovhannessian, lors d'une conférence de presse au cours de laquelle il avait exposé sa stratégie pour faire échec à l'application des protocoles. « *Nous pouvons affirmer avec certitude qu'il n'y aura pas d'accalmie en Arménie au cours de ces jours* » avait-il même ajouté. Mais les autorités se sont opposées à la tenue des manifestations.

En dépit des pressions étrangères, Hovhannessian estime que l'Arménie pourrait apporter des amendements aux protocoles sans pour autant se retirer des négociations. « *Je suis sûr que dans le cas d'un vote libre, le parlement arménien ne les aurait pas ratifié. Quoiqu'il en soit, la FRA ne rejoindra plus la coalition au pouvoir* » a-t-il assuré.

Ça, c'est le genre d'engagement qu'il ne faut jamais prendre en politique.

Bagarre de chiffres

Les services de migration d'Arménie affirment que le gouvernement turc gonfle exagérément le nombre de ressortissants arméniens vivant et travaillant en Turquie lorsqu'il indique « entre 50 000 et 70 000 immigrants clandestins ». Pour Gaguig Yeganian, chef de l'Agence de la migration, ils seraient en réalité un peu plus de 5000, c'est ce qui ressort des données officielles qui indiquent que 293 000 Arméniens se sont rendus en Turquie au cours des huit dernières années et que 288 000 d'entre eux sont rentrés au pays. G. Yeganian explique qu'Ankara cherche à se valoriser sur la scène internationale afin de mieux souligner l'importance de la Turquie pour le développement économique de l'Arménie.

Analyse

Richard Guiragossian, analyste et directeur du Centre arménien pour les études nationales et internationales pense que la plus grande menace qui pèse actuellement sur le cessez-le-feu en Artsakh vient du niveau croissant de la coopération russo-azerbaïdjanaise. Déjà, lors d'une précédente conférence de presse, il avait observé certains signes dans la politique de l'Azerbaïdjan qui pourraient menacer la paix : les efforts de Bakou à vouloir lancer un satellite, l'achat d'avions militaires à la Chine et, menace plus réaliste, le réchauffement des relations entre Bakou et Moscou. Et bien qu'à son avis l'armée arménienne soit supérieure en préparation et en qualité, une reprise des hostilités demeure toujours possible, il suffirait du prétexte d'un incident sur la ligne de cessez-le-feu.

L'incontestable gloire du sport

Le champion du monde poids moyens, l'Arménien Arthur Abraham, a remporté le titre 2009 du meilleur sportif d'Allemagne pour la quatrième fois.

Le coup de gueule de l'artiste

Extrait du quotidien *Aravot* qui s'est fait le porte-voix de notre plus célèbre chef d'orchestre vivant, Ohan Dourian, lequel a déclaré : « *Ceux qui considèrent que les personnes condamnées pour délit d'opinion sont des criminels n'ont pas le droit de se dire intellectuels. C'est une grande honte pour l'Arménie que de détenir des prisonniers politiques. Je réclame leur libération.* ». Nous sommes bien d'accord. Mais sera-t-il entendu ?

Création d'un pôle « génocides et crimes contre l'humanité »

Bernard Kouchner et Michèle Alliot-Marie annoncent la création d'un pôle « génocides et crimes contre l'humanité » au Tribunal de Grande Instance (TGI) de Paris dans une tribune publiée par **Le Monde** et dans **lemonde.fr**. Le ministre des Affaires étrangères et la ministre de la Justice précisent que « la création de ce pôle est prévue dans le projet de loi sur la spécialisation des juridictions et des contentieux qui sera discuté au Parlement au premier semestre 2010 ». Comme le dit fort justement le CCAF, voilà un pas encourageant dans la lutte contre l'impunité de ces crimes collectifs et une marque de solidarité envers leurs victimes.

Arménie : sur le front de l'emploi

Une initiative qui peut conduire à la création d'un millier d'emplois. C'est celle prise par une grosse fortune d'Arménie, Samvel Alexanian, qui a décidé d'ouvrir une usine de fabrication de sucre à Akhourian, dans le Chirag, zone sinistrée en 1988, Des milliers d'agriculteurs sont également concernés qui devront se lancer dans la culture de la betterave à sucre pour alimenter l'usine. Autre avantage, si l'entreprise parvient à produire 220 000 tonnes par an, objectif annoncé, l'Arménie se dégagerait de sa dépendance à l'importation de sucre et pourrait même envisager d'en exporter. Cette initiative tombe à point nommé pour le gouvernement qui entend achever d'ici 2 à 3 ans, la construction de milliers de logements à destination, justement, des sinistrés du séisme de cette région.

A l'opposé, la récession touche maintenant le secteur du bâtiment. L'usine Mika-Ciment, à Hrazdan, près de Yerevan, a mis au chômage la plupart de ses 600 ouvriers. Dans l'attente de jours meilleurs.

Erdogan menace Israël

Ankara entend peser de tout son poids dans le Moyen-Orient et l'a fait savoir par cet avertissement de son foudre de guerre et Premier ministre turc R.T.Erdogan à Israël : « *Si l'Etat juif vient à violer l'espace aérien turc pour mener des opérations de reconnaissance en Iran, la réaction d'Ankara sera telle un tremblement de terre* » et a exhorté les dirigeants d'Israël à « ne pas utiliser leurs relations [avec la Turquie] comme une carte pour agresser une tierce partie ». Ankara ne sera pas neutre et ne restera pas les bras croisés. (**Jerusalem Post**).

L'autre grand régional, l'Iran, a refusé cependant que la Turquie serve de médiateur dans la crise qui l'oppose aux grandes puissances sur son programme nucléaire.

Bien qu'Ankara et Tel-Aviv soient liés par un accord de coopération militaire depuis 1996, qui autorise notamment Israël à utiliser l'espace aérien turc pour ses entraînements militaires, l'évolution diplomatique de ces dernières années semble être en train de bouleverser le poids de cette alliance stratégique, notamment depuis l'offensive militaire israélienne en 2008 dans la bande de Gaza. Avec l'arrivée de l'AKP au pouvoir, le gouvernement turc a mis davantage l'accent sur ses racines musulmanes, dégradant ainsi progressivement son entente militaire avec l'Etat hébreu. La Turquie joue pourtant un rôle de médiation majeur entre Israël et les pays arabes de la région, une médiation qui demeure encore fortement nécessaire.

Discrimination à Villeurbanne : le maire relaxé

Jean-Paul Bret

Le tribunal correctionnel de Lyon a relaxé Jean-Paul Bret, maire socialiste de Villeurbanne, des poursuites pour discrimination que lui avait intenté une jeune femme d'origine turque, Sirma Oran-Martz. Celle-ci avait préféré quitter ses listes aux dernières municipales, parce qu'on lui demandait de se positionner publiquement au sujet du génocide arménien, en raison de ses origines. Révélée par **LibéLyon**, l'affaire avait fait débat dans la ville ainsi que chez les Verts, dont la jeune femme était adhérente. Jugé le 3 novembre dernier à Lyon par la 6e chambre correctionnelle, le

maire a obtenu gain de cause et la condamnation de la jeune femme pour constitution de partie civile abusive...

L'avocat de Sirma Oran-Martz, Charles Morel, avait choisi de poursuivre l'élu pour « *entrave discriminatoire à l'exercice normal d'une activité économique* ». Le seul chef que lui offrait le code de procédure pénale, pensait-il, pour ce type de discrimination. Les magistrats ont considéré, sans grande surprise, qu'il ne pouvait y avoir d'entrave puisqu'un mandat municipal ne peut s'apparenter à une activité économique.

L'avocat du maire, Pierre Masanovic, avait demandé à l'audience le versement de dommages et intérêts pour constitution de partie civile abusive. Les magistrats ont accordé 1 500 euros à son client, estimant la poursuite infamante pour l'élu, et relevant que les conclusions de la jeune femme recelaient quelques passages non admissibles, même dans le cadre d'un débat libre et démocratique.

LibéLyon, 05/01/2010

Géorgie

Y avait-il nécessité à détruire un monument érigé à la mémoire des morts de la Seconde Guerre mondiale à Koutaïssi, seconde ville de Géorgie, pour y ériger à sa place un nouveau parlement en vue de redynamiser cette ville ? C'est pourtant le choix provocateur qu'a fait le président Mikhaïl Saakachvili, déclenchant des critiques au sein même de son gouvernement et les commentaires acerbes du ministère russe des Affaires étrangères qui voit là un « *acte de vandalisme d'Etat qui offense les sentiments de toute personne civilisée* ». Tbilissi cherche à rejoindre l'OTAN et de ce fait s'est engagé à envoyer près de 1 000 soldats en Afghanistan en signe de « gratitude » vis-à-vis de ses alliés occidentaux (allusion à la guerre-éclair d'août 2008), a affirmé son président, Mikhaïl Saakachvili. Malgré cet incident, la Géorgie et la Russie ont décidé de rouvrir en mars 2010 leur frontière terrestre commune. Elle concerne le poste-frontière de Verkhni Lars, seul point de passage qui ne soit pas situé dans une des régions séparatistes. Les autres routes entre les deux voisins traversent les régions rebelles, dont les frontières sont fermées depuis 2008, excluant de fait le trafic international. L'accord signé, sous médiation suisse, permettra aux citoyens géorgiens et aux camions de marchandises de franchir la frontière. Il a été salué par l'Arménie qui compte sur cette route pour la relier à la Russie, son principal partenaire économique.

Karabagh/Artsakh

Un aéroport à Stepanakert

« *Nous sommes satisfaits du rythme de construction de l'aéroport de Stepanakert* » a déclaré la ministre de l'urbanisme Anahit Vardanian, en charge de la réalisation. « *Le gros œuvre est pratiquement terminé. Au mois d'octobre 2010, le premier avion atterrira à l'aéroport de Stepanakert, si tout se passe comme prévu* ».

D'après Gaguik Kaloustian, le directeur de la société « Horizon trade » qui réalise la construction de l'aéroport, il est prévu de commencer les travaux intérieurs dès le mois de janvier 2010. G. Kaloustian a indiqué que des méthodes modernes de construction et des matériaux européens de qualité sont utilisés. Un dispositif de contrôle rigoureux a également été mis en place pour assurer la qualité des travaux effectués.

L'eau : promesse tenue

L'amélioration du système d'approvisionnement en eau potable de Stepanakert, capitale de l'Artsakh, était l'une des promesses électorales du président Bako Sahakian en 2007. Chose promise, chose faite, depuis la mise en place, le 10 décembre dernier, des premiers réseaux alimentant les quartiers sud de la ville. Pour la première fois dans son histoire, la capitale est assurée en eau 24h/24.

« Bakou, janvier 1990 : un génocide commun »

Projection prochaine d'un documentaire sur le massacre des Arméniens d'Azerbaïdjan. Selon la journaliste Marina Grigoryan, à l'initiative du projet, le film s'appuie sur les témoignages de réfugiés arméniens de Bakou, des estimations d'experts arméniens et étrangers et de documents internationaux. Intitulé « **Bakou, janvier 1990 : un génocide commun** » sa sortie est annoncée pour janvier 2010. Le film sera diffusé en arménien, avec traductions simul-

tanées en russe et en anglais. Il sera disponible sur Internet et en DVD.

Rappel des faits : le 20 février 1988, la région autonome du Haut-Karabagh, enclave arménienne en territoire azerbaïdjanais, profita du climat de réformes instauré par M. Gorbatchev pour réclamer son rattachement à l'Arménie. D'importantes manifestations se déroulèrent alors dans la capitale, Stepanakert, et en Arménie. Ce fut l'un des détonateurs de la « *flambée nationaliste* » qui devait aboutir à

l'effondrement de l'URSS. En réaction, la ville de Sumgaït, important centre industriel proche de Bakou, fut le lieu d'un véritable pogrom. Plusieurs dizaines d'Arméniens furent assassinés et des centaines d'autres blessés. En janvier 1990, quelques milliers d'Azéris réfugiés d'Arménie, firent subir un nouveau pogrom à l'importante communauté arménienne de Bakou où environ 300 personnes furent assassinées, des centaines d'autres blessées et handicapées.

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՒԿԿՈՍԻ ՊԱՏԳԱՍԸ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻ ԱՌԻԹՈՎ

(Ս. ԷԶՄԻԱԾԻՆ, ՅՈՒՆԻՈՒՄԻ 6, 2010)

Յանուն Հոր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ-
ամէն:

«Զի այնպէս սիրեաց
Աստուած գաշխարհ, մինչեւ
գորդին իւր Միածին ետ- պի
ամենայն, որ հաւատայ ի Նա՝
մի կորիցէ, այլ ընկալցի
զկեանս յախանեականս»
(Յովհ. Գ 16):

Միջին բարեպաշտ ժողովուրդ:

Մեր հոգիներն այսօր ցնծում են Սուրբ Մը-
նուկեան աւետարտով եւ յի են որհնայեալներ
ընդունելու խանձարարով փաթաթուած եւ
մտուրի մէջ դրուած Մանկանը, որ ծնուեց
Բեթղեմէի մէջ: Աստուծոյ Որդին է, որ մարմ-
նացաւ, խոստացաւ Փրկիչն է, որ այնպէս
եկաւ: Եկաւ փրկելու մեզ մեղքից, ազատելու
յարի իշխանութիւնից, կործանելու մահը:

Անպառ է մեր ուրախութիւնը, Փրկիչ մեր
Տէրը պարզեւեց է մեզ նորոգուած հոգի, վե-
րածնուած կեանք, որ ընթանանք դէպի Աստ-
ուած, դէպի Արարչի կեանքի, շնորհի որ Աստ-
ուած այնքան սիրեց այնպէս, որ մինչեւ իսկ իր
Միածին Որդուն տուեց, որպէսզի ով նրան
հաւատում է, չկորչի, այլ ընդունի յաւիտենա-
կան կեանքը (Յովհ. Գ 16):

Աստուծոյ սիրոյ եւ ողորմութեան խոր-
հուրդն է այսօր հսկում այնպէս, որ մեր անցո-
ղիկ ունեանութիւններից, մեր ժամանակից: Ա-
մեն ինչ խոնարհուած է այս անսահման սի-
րոյ առջեւ՝ մարգարէական խօսքի համաձայն՝
ձորերը լցուած են, իսկներն ու բլուրները՝
զածրացած, դժուարին տեղերը դիտին դուր-
ձած, առաջադիւրս՝ դաշտեր եւ թափաղարում
է փրկութեան շնորհը (Ծառի Թ 4), որ այնպիսի
մտաւ Մանուկի հետ:

Ճշմարիտ նոյն սիրով, որով այնպիսի եկաւ
Քրիստոս, համարեց իր ժողովրդին, որ յի-
նեն Աստուծոյ որդիներ, այնքանութեան գա-
ւակներ: Իր ընտանիքը՝ Սուրբ Եկեղեցին, Քրի-
ստոս հաստատեց սիրոյ պատուիրանի վրայ,
հրաշագործ այն գործերն են, որով մարդիկ
միմեանց օտար չեն, այլ՝ իւրաքանչէր՝ «Եթէ դուք
միմեանց սիրէք, զրանով բոլորը պիտի իմա-
նան, որ դուք իմ աշակերտներն էք» (Յովհ.
ԺԳ 35), - ասում է մեր Տէրը: Ում մէջ սէր կայ,
նա հեռուորդ է Աստուծոյ, նա կատարում է
Աստուծոյ փրկարար կամքը:

Աստուծոյ եւ միմեանց հանդէպ սէրն է, որ
խաղաղութիւն եւ համեմատութիւն պիտի բե-
րի քաղում անհասկանալի աստուծոյ այս աշ-
խարհին, բացառի մարդկանց, ազգերի իրա-
ւունքների ոտնահարումը, նրանց սրբութիւն-
ների եւ հոգեւոր արժէքների կործանումը:
Այդպիսի սիրով պիտի յոգեւորուեն չքաւ-
րութիւնը, հիւանդութիւնները, աղէտների
պատճառած հոգաբերն ու վնասները: Այդպիսի
սիրոյ յայտով այնպիսի պիտի նորոգուի,

երկիրը երկինք դառնայ, մարդկային կեանքով
Աստուած փառարանուի:

Միջին բարեպաշտ ժողովուրդ:

Քրիստոս այսօր աստուածային իր սիրով
գալիս է բնակուելու մեր սրտերում, մեր ըն-
տանիքներում, որպէսզի փրկութեան շնորհե-
րը ընտանեկան յարկերից սփռուելով՝ փոխան-
ցուեն կեանքին եւ առատ ու բարի արգասիք-
ներ պարգևեն: Ընտանիքում են իմաստուած
եւ գործուած հաւատքը, յայն ու սէրը, որոն-
ցով ընտանեկան ազատ, քերթ ու հարազատ
միջավայրում մարդը աճում ու զարգանում է
դէպի բարին ու կատարելար: Աստուած կազ-
մեց եւ որհնեց ընտանիքը, որ այն հաստատ-
ւած մնայ, ահի եւ բազմանայ սիրոյ մէջ եւ
արտացոլի Աստուծոյ փառքը, Աստուծոյ ներ-
կայութիւնը եւ Աստուծոյ իմաստը արարչու-
թեան եւ բոլոր մարդկանց հանդէպ: Ընտանի-
քը կոչուած է շարունակելու Աստուծոյ արար-
չագործութիւնը եւ պաշտպանելու մարդկա-
յին հոգու աստուածապատկեր նկարագրերը
իր այս կոչումով ընտանիքը սուրբ է, սնուցո-
ղը, կրոնն ու փոխանցողը աստուածադիր
պատուիրանների, որոնց վրայ հաստատուած է
կեանքը Տէրու նապարհեւ եւ կառուցում են
յարարեութիւնները դէպի մերձաւորը, առ-
մարդը եւ առ Աստուած: Ընտանիքներում
սերմանալի արժէքներն են, որ գրեւորուած
եւ տեղ են գտնուած կեանքի մէջ: Ինչը կը կա-
րեւորուի ընտանիքներում, կ'աւանդանուի
ուղղակի կամ անուղղակի միջոցներով՝ ազ-
նուութիւն, թէ կեղծիք, նախանձ, թէ բարի
կամեցողութիւն, ստեղծութիւն, թէ գիտար-
տութիւն, յարախնդրութիւն, արհամարհանք,
թէ կարեկցութիւն ու մարդասիրութիւն, ա-
մենը կ'արտայայտուի նաեւ հասարակական
կեանքում: Շօնազուրկ, եթէ առաջադիւրս
է, իր առաջին քայլը ընտանեկան սրահից է
ստանում, - դրում է Թրիմեան Հայրիկ Հայոց
Հայրապետը եւ շարունակում, - եթէ յուսա-
ւորում է, իր յայն իր ընտանեկան նրազից է,
եթէ միանում է, իր սրին ու կայր ընտանիքն
է, եթէ գործում է՝ իր ուժն ու բազուկը ըն-
տանիքն է, եթէ հարստանում է՝ իր գանձա-
րանն ու գանձապետը ընտանիքն է, եթէ իր
սուքնն ու սեղանը բարեկից ու առատ է՝ այր-
դիւնաբեր անդաստանն ընտանիքն է»:

Այսօր արդի կեանքի առաջընթաց զարգա-
ցումների եւ ձեռքբերումների պայմաններում,
դժբախտաբար, շարունակում են աճել ընտա-
նիքների աւջեւ ծառայող խնդիրները: Մտա-
հոգութիւն են մտնում ոչ միայն նրկական
դժուարութիւնները, այլև ընտանիքում տեղ
գտնող բռնութիւններն ու անհասկացողու-
թիւնները, ընտանեկան օրրութեան, ընտանի-
քում անդորրի ու համեմատութեան պահպա-
նումը: Այսօր կեանք է ներթափանցում, նոյն-
պէս տեսնել էք 8):

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԵՐԺ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ՈՒՂԵՐԶԸ

Միջին Հայրենակիցներ:

Շնորհաւորում եմ ձեզ նախ Տարուայ եւ
Սուրբ Մենուկեան տօների առթիւ:

2009 թուականը դառնում է պատմութիւն՝
իր ձեռքբերումներով եւ կորուստներով, իր ու-
րախութիւններով ու հրաւիրութիւններով:

Մենք 2010 թուական ենք մտնում նոր յոյ-
սերով ու ծրագրերով: Դրանք կեանքի ենք կո-
չելու համատեղ նախքանք եւ, համոզուած եմ,
յաջողութիւն ենք ունենալու: Անցնող տարին,
կարծում եմ, մեր երկրի համար նշանակալի
էր արտաքին քաղաքական նոր վարքադրով,
որ ընտրուում է ոչ թէ այլոց քայլերին ար-
ձագանգելով, այլ սեփական նախաձեռնու-
թիւններով՝ նախաձեռնութիւններ, որոնք կոչ-
ւած են մեր երկիրը բարձրացնելու միջազգա-
յին քաղաքականութեան նոր ուղիներ, բացե-
լու զարգացման նոր հորիզոններ: Մեր տարա-
ձաշրջանում այսօր խողազուրկեան ու կայու-
նութեան աւելի մեծ պաշար կայ, քան մէկ
տարի առաջ: Այդ ապահովութեան բազկացու-
ցիչները բազմաթիւ, եւ դրանցից իւրաքան-
չիւրի պարագայում Հայաստանն ունի իր կա-
րեւոր ու անփոխարինելի մասը: Բազկացու-
ցիչներից ամենաառանցքայինը մեզ համար
տարեցատարի ամբողջ Հայոց Բանակն է, որ
օր ու գիշեր, այդ թուով եւ այս տօնական պա-
հին պաշտպանում է Հայրենիքի անդորրը, բա-
նակ, որի ակունքներում մեր ամենահաճա-
տակներն են, ում շնորհիւ ժողովուրդը վաս-
տակել է յաղթանակած խողազուրկները:

Անցնող տարին դարձաւ նաեւ համայն Հա-
յրութեանը յուզող, Հայաստանի եւ Հայրութեան
տեղի ու զերի մասին, Հայաստանի ու Հայու-
թեան ներկայի ու ապագայի մասին շահաղըր-
դիւն քննարկումների կարեւորագոյն ժամա-
նակահաստատում: Արդիւնքում՝ սղջ աշխարհը
սեռաւ ու հասկացաւ, որ Հայ ժողովուրդը
միասնական է իր նպատակներով եւ ուժեղ
զաւակներով: 2009 թուականը, պէտք է խոս-
տովանենք, մեր տնտեսութեան համար խ-
կական փորձութիւն էր: Մեզ չյաջողուեց
խոստալիս համաշխարհային ֆինանսատնտե-
սական ճգնաժամի ծանր հետեւանքներից, ինչ-
պէս դա չյաջողուեց համաշխարհային տնտե-
սութեան մաս կազմող երկրներից զրեմէլ ոչ
մէկին, բայց մեզ յաջողուեց նուազագոյնի
հասցնել ճգնաժամի հնարաւոր սոցիալական
հետեւանքները: Պետութիւնը կատարեց եւ
բախող տարի էլ ամբողջութեամբ կատարելու
է սոցիալական որոշուի իր բոլոր պարտու-
թիւնները: Հայաստանի՝ բարեկից վար-
կառու լինելու փաստը մեզ հնարաւորութիւն
տուեց միջոցներ ներգրաւել տարրեր արտա-
քին աղբիւրներից: Բայց բոլորս գիտակցում
ենք, որ մեր երկիրը առաջին հերթին մենք ենք
չէնացնելու, մեր խնդիրները մենք ենք լուծե-
լու: Համոզուած եղէք, որ յաջող՝ 2010 թուա-
կանը դառնալու է ճգնաժամի յաղթահարման
(Շաբ.ը տեսնել էք 8)

(Շաբ.ը տեսնել էք 8)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԸ

Գորգը տնտեսական կարևոր նշանակություն ունեցող բաղկացուցիչ նկատուած է մաւաւանդ Արեւելքի երկիրներու մէջ: Աշխարհին յայտնի գորգագործութեան հայրենիքներ կը նկատուին Ասորեստանը, Բաբելոնը, Բիւզանդիոնը, Եգիպտոսը, Պարսկաստանը: Մինչդեռ տակաւին միջնադարեան այլազգի պատմիչներ իրենց աշխատութիւններուն մէջ բազմիցս վկայած են Հայաստանի մասին՝ իբրև աւանդական գորգագործութեան կեդրոն: **ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԻ ՆԱԽԱՏԻՊԸ**

Գորգ գործելու թելերը տարիներու ընթացքին գորգացում ապրած է: Եթէ հին ժամանակ կը գործէին գետինի կրած (հաստցները պտտի երկայնքով հորիզոնական էին), ապա ժամանակի ընթացքին գորգագործութեան թելերը աւելի յորմարուէա դարձած է՝ գազգահները կը պատրաստուէին ուղղահայեաց, որեւէ պատի կամ յենարանի յենելու միտումով: Հայկական գորգի նախատիպը եղած է պարզագոյն կարպետը, բայց ոչ՝ հասարակ, այլ՝ խիստ մշակուած ամուր հիւսւածքով:

Մասնագէտներու կարծիքով, Հայաստանի մէջ գորգագործութիւնը արագ զարգացաւ յատկապէս այն պատճառով, որ Հայաստանը կը գտնուէր Միջին եւ Փոքրասիական երկիրներու կարաւանային ճամբաներու քառուղիներու վրայ եւ հինէն ի վեր միջազգային առևտուրի հանգուցակէտ մըն էր: Հայերը իրենց արհեստագործութեան գույնգործոցները կ'արտահանէին մանաւանդ՝ Իտալիա: Թաւենանայի մէջ կային մասնաւոր գորգագործական կէտեր, ուր կը վաճառուէին հայկական գորգեր, կարպետներ, արեւելեան նախագարգ գործուածքներ: Ինչպէս կը նշին պատմիչները, հայկական մաքրաքաղաքներու մէջ ախճան գորգացած էր գորգագործութիւնը, որ օրինակ, երբ պարսից Շապուհ թագաւորը Երզնէ գաւառը արշաւած էր Հայաստան, պատկերած էր գերեզմարի եւ Պարսկաստան տանիչ հայ կարպետագործները եւ բացառիկ գորգագործները:

«Գորգ» կըրը հայկական մատենագրութեան մէջ մուտք գործած է 13-րդ դարուն, եկած է փոխարինելու «խալի», «կարպետ», «անկուած» հայկական կենցաղի մէջ խիստ գործածական բառերը: Եթէ մինչեւ 9-րդ դարը Հայաստանի մէջ տարածուած էր արհեստի գործ համարուելու յաւակնութիւն ունեցող կարպետներու երբեմն շտիպակոց մանրակրկիտ հիւսքը, ապա 8-9-րդ դարերէն սկսեալ մեծ զարգացում կ'ապրի խաւոտ գորգագործութիւնը: Մինչև 7-րդ դարու արաբական արշաւանքները՝ հայկական գորգագործութիւնը տեղաշարժուած էր Հայաստանի մէջ, իսկ երբ հայերը սկսան գողթել աշխարհով մէկ, տարածեցին նաեւ իրենց այս իւրօրինակ արուեստը՝ հասցնելով զայն մինչև Կապադովկիա, Պարսկաստան: Նշանաւոր ճանապարհորդ Մարքո Փոլո կը նշէ, որ Կապադովկիոյ մէջ հայերն ու յոյները (հայերու ղեկավարութեամբ) կը հիւսէին աշխարհի ամէնէն շքեղ եւ ամէնէն նուրբ գորգերը: Գոնիայի,

Կեսարիոյ, Սերաստիոյ մէջ Անիէն, Վասպուրականէն, Կարսէն գողթած հայերը կը գործէին ռազմաթիւ գորգեր, որոնցմէ նմոշներ այսօր կը գտնուին աշխարհի կարգ մը թանգարաններու մէջ՝ իբրև հին աշխարհի մասունքներ: Միւնիխի հնագիտական թանգարանին մէջ կը պահպանուի 11-րդ դարէն գործուածք մը, որ հիւսած են Գոնիայի մէջ սերուէներու կողմէ գերեզմարուած հայ կիները:

11-12-րդ դարերուն, երբ Քիւնի մէջ ստեղծուեցաւ առաջին հայկական գաղութը, այստեղ նոյնպէս հիմնուեցաւ գորգագործական մեծ թագաւան, ուրկէ հայկական գորգերը կը տարածուէին ամբողջ սլաւոնական աշխարհին մէջ:

18-րդ դարուն Շահ Աբասը հայերը բռնի կերպով բնակեցուց Նոր Զուղայի մէջ, ուր արծաթագործութեան, ոսկերչութեան, մանածագործութեան հետ միասին մեծ վերելք ապրեցաւ գորգագործութիւնը:

Իսկ ո՞րն էր հայկական գորգին գաղտնիքն ու գորութիւնը, որ այդքան անարգել կրնար նուազել աշխարհի շուկաները՝ դառնալով ոչ միայն առևտուրի, այլև՝ բարձրակարգ ցուցադրութեան առարկայ:

ԳՈՐԳԸ՝ ԲՈՒԺԺՁ

Հայկական անախագործ գորգերը, որոնք նախատեսուած չէին վաճառքի համար եւ ժառանգաբար կը փոխանցուէին սերունդէ սերունդ կը նկատուէին գորաւոր:

Հայերը կը հաւատային, որ սոհմական գորգերը ի դօրու են փրկել իրենց տունը՝ շարիքէն, անյաջողութիւնէն, գերծ պահել հիւանդութիւններէ: Եղած են նաեւ բուժիչ նկատուած գորգեր, որոնք նշանաւոր եղած են իրենց բուժումնական յատկութիւններով:

Առանձնակի ուսումնասիրութեան եւ ուշադրութեան արժանի է հայկական գորգերու նախազարգացումը Ամէն մէկ գարդ խորհուրդ մը ունի իր մէջ: Մեզի հասած ամէնէն հին հայկական գորգը կը գտնուի Վիննա, ան գործուած է Գանձակի մէջ՝ կիկոնցիին նուիրելու համար: Ուշագրաւ է կիկոնեան Հայաստանի «Անահիտ» գորգատեսակը: Այս գորգը նախազարգացում է ծագկած ազգի տեսարանով, երկուստ է միջապանու, գազաններու մանր պատկերներով: Գորգի աչքի պատկերը Անահիտ աստուածուհին խորհուրդը ունի անիկա բնութեան եւ ներգաշնակութեան, ընտանիքի եւ պողպատութեան խորհրդանիշը կը բովանդակէ իր մէջ: Այս գորգատեսակին վրայ պատկերուած է նաեւ ձեղնմական ծաղիկը, որուն կը հսկէ գեւը, այս մէկը հայ ժողովուրդի պատմութեան այլաբանական զուգահեռն է:

5-11-րդ դարերուն տարածուած «Եռախորան» գորգերուն նիւթը նոյնպէս հարուստ է խորհրդանիշներով. անիկա ունի նաեւ քրիստոնէութեան վկայութիւն՝ խաչիկ ու խաչաձեւ հիւսուածքներով գարգանախոշոր կան: Այս գորգին մէջ եւս չարի եւ բարիի, իմաստութեան եւ անիմաստութեան խորհուրդով պատկերուած են արծիւի եւ վիշապի մեծամարտի տեսարանները:

Միջնադարուն, կըր աւելի զարգացած են նկարչութիւնն ու մտերանկարչութիւնը, նախըրբ աւելի իմաստայից եւ կատարեալ դարձած են: Նորապսակներու օժտին համար գործուած գորգերուն մէջ անպայման, առկայ է կենաց ծառը, որ ունի ընտանիքի, ազգի, տանի, բարեկեցութեան խորհուրդը: Մասը միահիւսուած է հայկական աւանդական պըտուղներու, կենդանիներու պատկերներուն: Ամենօրեայ գործածման գորգերու վրայ պատկերներն ու նախըրբ համեմատաբար պարզ, բայց պարճալ իմաստուն եղած են՝ ընտանի անասուններ՝ խոյ, քարայծ, եղջերու, բոյսեր, կարաւաններու պատկերներ: Միջնադարուն ծնունդ առած են հայկական տառաչաններով գորգերը: Աւելի ուշ մեծ տարածում գտած են նաեւ աքուրբն-գորգերը:

Արցախի գորգերը աւելի շատ գործուած են խորհրդանշական պտուղներու պատկերներով՝ նուռ, նուշ, ընկոյզ, ծիրան: Լեւանային բնակավայրերու մէջ գործուած գորգերուն վրայ տարածուած եղած է կարծի եւ մորմի, օժի խորհրդանիշը, որ հնագոյն հաւատայիքներու արտացոլումն է գորգարուեստի մէջ:

Ժամանակակից հայ գորգագործութիւնը անցեալի շարունակութիւնն է: Այսօր ալ պահպանուած եւ սերուէներուն քիչ մը թարմացուած կերպով կը փոխանցուին հայ աւանդական գորգագործութեան աւանդութիւնները, յատուկ ուշադրութիւն կը դարձուի դարբու փորձութիւն ունեցող խորհրդանիշներուն՝ վիշապագորգը, խորանագորգը, ցորենահիւսքը, նուռը, ծաղկագորգը, եղջիկ-գորգը, այլաբն-գորգը կը շարունակեն կազմել մերօրեայ գորգերուն հիմնական նիւթը: Բնականաբար այսօր տարբեր են նաեւ գորգագործութեան մէջ գործածուող նիւթերը, բնանիւթերուն փոխարինելու եկած են արհեստական ներկանիւթեր, ինչ որ մասամբ կ'արժեզրկէ աշխատանքը:

Սակայն հայկական աւանդական գորգը երբեք չարժեզրկուի. ան փառաւոր բազմած է հին ու նոր գորգարուեստի աշխարհին մէջ՝ իբրև արուեստի եւ կենցաղի բարձրակարգ նմուշ:

ՅԵՂ, ԱԶԳ, ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Պիտի ուզելինք փարատել միանգամ ընդ-միշտ մոլորանքը, որ կայ հրապարակի վրայ, Ցնդ, Ազգ եւ Ժողովուրդ բառերու սահմանումներուն, անոնց հուսկեան, անոնց տարողութեան եւ իւրաքանչիւրի ունեցած նշանակութեան շուրջ: Վասնզի, իրապէս այս երեք բառերը կը բնորոշեն բոլորովին տարբեր բաներ, հասարակագիտորէն ունին տարբեր բովանդակութիւն, տարբեր սահմանումներ: Ով որ գաղափար ունի տարբերութեանց մասին եւ կ'ըսէ, թէ ցեղ, ազգ եւ ժողովուրդ միեւնոյն բաներն են՝ այդպիսին գիտակցորէն եւ որոշ գիտաւորութիւնով կը խեղաթիւրէ իրողութիւնները, իսկ ով որ չունի այդ գաղափարը՝ ճշմարտութեան հանդէպ անոր մեղանշումը կը դառնայ անգիտակից եւ ակամայ, հետեւաբար եւ ներելի արարք մը:

ՅԵՂԸ ազգ չէ եւ ոչ ալ ազգը՝ ժողովուրդ, մինչեւ իսկ հասարակ ռամկական հասկացողութիւններով կամ բառերու պարզ արտաբերումով: Թեղը նախ եւ առաջ մարդարանական յատկութեանց միութիւնն է, անոնց համադրեալ ամբողջութիւնը: Ամէն ցեղ ունի իր ֆիզիքական նկարագիրը, որ արեան ճամբով կ'երկարի դէպի յաւիտենութիւն: Բայց ցեղը, միաժամանակ Հոգեկան ինքնուրոյն եւ բնորոշ յատկութեանց ժառանգականութիւնն է, այսինքն անոնց փոխանցումն ու յաջորդականութիւնը սերունդէ սերունդ, անոնց ըսկիզբն ու շարունակութիւնը, ու նաեւ վախճանը՝ այլասերած ու անհետացող ցեղերու համար: Այլ խօսքով, Թեղը Արեան (մարդարանական յատկանիշներու) եւ Ոգի (Հոգեկան բնորոշ յատկութեանց) միութիւնն է, որուն յաճախ կու գան միանալու նաեւ կարգ մը երկրորդական տարրեր՝ միջավայրերու տարբերութեամբ եւ փոփոխութիւններով: Գիտական սահմանումով, ուրեմն, ցեղը գերազանցապէս մարդաբանական եւ Հոգեկան հասկացողութիւն է, իսկ էութեամբ՝ Հոգեբանական եւ ֆիզիքական յատկանիշներու կառուցածք, Հոգեւոր բնութիւն եւ արեան ձայն ու առանձնախտկութիւն:

ԱԶԳԸ բոլորովին ուրիշ բան է: Անիկա առաւելապէս պատմութիւնն է եւ անոր արդիւնքը, անոր ընթացքն ու յորինումը: Անիկա անցեալն է եւ ներկան՝ միաժամանակ: Հին ու նոր փառքերն են կամ դժբախտութիւնները: Ստեղծուած վաւերական արժէքներն են, լեզուն, կրօնքը, մշակոյթը՝ մէկ խօսքով Հոգեկան այլազան Հարստութեանց Համադրութիւնը: Բայց ամէն ազգ ունի իր բնական հիմքը, որ ցեղն է, ունի իր ցեղային կազմաւորումը, որուն համաձայն եւ ժառանգական տուեալներու հիման վրայ կրնայ ան գարգանալ ու կատարելագործուիլ: Երբ սակայն ազգի մը գարգացումը տեղի չունենար այդ հիմքերու եւ տուեալներու վրայ կամ անոր ներքին, ժառանգական յորինումը կը տկարանայ, քաղաքական ամէն բնութիւն կ'աղճատէ անոր Հոգին ու էութիւնը: Այդ պարագային կանգ կ'առնէ ազգի բնականոն գարգացումը, կը սկսի անկումն ու տեղատուութիւնը եւ կը վտանգուի անոր պապական:

ՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԽԱՂԱՂ ԲՈՒՆԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Տեւական հանդարտ եւ անխռով քնացողներուն թիւը, մանաւանդ ներկայիս, հաւանաբար մեծ չլլայ: Քաղաքակրթուած նիստ ու կացի մը պարտադրած հեւ ի հեւ կեանքը, գիտութեան սփռած բարիքներուն առընթեր, միեւնոյն գիտութեան ստեղծած հրապուրիչ, նրբամիտ զրօսանքները, որոնք յոգնեցուցիչ լլլայէ չեն դադարի, հին բարի օրերու հեզասահ, անաղմուկ գիշերները փնտռել կու տան շատերուն:

Մարդկային մարմինը իր առօրեայ մտաւոր եւ ֆիզիքական յոգնութիւններէն վերջ հանգիստի պէտք ունի, իսկ այդ հանգիստը գլխաւորաբար կ'ապահովուի քունով: Մեր կեանքին մէկ երրորդը քունով կ'անցնենք. բնախօսական պահանջ մը որմէ չենք կրնար խուսափիլ: Թէեւ քանիներ մարմնի այդ բնական պահանջը լրիւ կը յարգեն, բայց մարդոց մեծամասնութիւնը ինքզինք անքնութեան կը բռնադատէ սա կամ նա կերպով: Չափահասներու համար ութ ժամեայ քուն մը անհրաժեշտ է: Մանուկներուն եւ պատանիներուն քունի տեւողութիւնը պէտք է աւելի լլլայ՝ տասը կամ տասներկու ժամ: Տարիքատները կրնան վեց ժամով գոհանալ, արդէն մարդ քանի տարիքը առնէ ինքնին նուազ կը քնանայ: Ծիշդ բոյսերուն ման քունի ժամանակ անզոյս վիճակ մը կ'ունենանք: Լաւ քուն մը մեր մարմնի թէ՛ ֆիզիքական ուժերը ճառագայթող եւ թէ՛ մտաւորական պայծառութիւնը թարմացնող կենսական ու կենսատու վիճակ մըն է: Անոնք որոնք ցերեկը գիշեր եւ գիշերը ցերեկ ընել կ'ուզեն, պէտք է գիտնան, որ ցերեկուան ընթացքին արեւի տեսանելի եւ անտեսանելի ճառագայթ արձակումները իրենց թոյլ չեն տար հանգիստ քնանալ: Լաւ քնացած կ'ըլլանք, երբ առտուն արթնցած ժամանակ մենք մեզ հանգչած եւ լաւ կը զգանք, երբ մեր տրամադրութիւնը բարձր կ'ըլլայ:

Հանգիստ եւ խաղաղ քուն մը ապահովելու համար պէտք է նկատի ունենալ առողջապահական հետեւեալ պայմանները. նախ ամէն գիշեր պէտք է սովորութեան կարգ անցնել:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ այս երկուքէն ալ տարբեր բան է: Անիկա ապրող, ժամանակակից սերունդն է, որ ազգ կոչուելու իրաւունքը կը վայելէ այն ատեն միայն, երբ ունի ընդհանուր ոգի եւ ապրումներ, ինչպէս նաեւ հասարակաց հասկացողութիւն ազգային շահերու եւ նպատակներու մասին ու ամբողջական, կեդրոնաձիգ նուիրում անոնց հանդէպ: Այս պայմաններու տակ միայն ժողովուրդ մը կը դառնայ ազգ եւ համազոյնութեան ու ընդհանրական ճակատագրի ուժեղ կապ մը իրարու կը միացնէ անոր բոլոր անդամները: Այս կը նշանակէ, որ ժողովուրդ մը կրնայ ազգ լլլալ կամ չլլալ: Կրնայ այսինքն ներկայացնել տարանջատ, իրարամերձ ու կեդրոնախոյս խմբաւորումներ եւ մնալ ժողովուրդ, կրնայ եւ լլլալ ու գարգանալ որպէս ազգ, երբ իր մէջէն կը ջնջէ բոլոր բացասական, ազգաքանդ գիծերը եւ կը փոխարինէ զանոնք ճշմարտօրէն համազգային դրական առաքինութիւններով:

որոշ ժամու մը անկողին մտնելը: Այդ սովորութիւնը անքնութեան դէմ առաջնակարգ դեղ է: Գիշերը կանուխ քնանալ եւ առտու կանուխ արթննալ, արթննալից ետք չժուլանալ, այլ շուտով անկողինէն ելլել ու քառորդ ժամ մը մարզանք ընել, որոնց վրայ պէտք է աւելցնել հետեւեալները. գիշերները չափաւոր, նոյնիսկ թեթեւ ընթրիք մը ընել: Ընթրիքէ գոնէ երեք ժամ ետք անկողին մտնել: Լեցուն ստամոքսով պէտք չէ քնանալ, մանաւանդ երբ մարդ տարիքը առած է եւ երբ արեան ճնշումը բարձր է: Գէր անձերն ալ պէտք է պարապ ստամոքսով անկողին մտնեն հանգիստ քնանալու համար:

Մանուկներուն եւ պատանիներուն համար չէ այս վերջին պատուէրը, որոնք ճաշին վերջին պատառը չըրացուցած կը ննջեն: Միայն երբեմն մսեղէն կամ դժուարամարս ուտելիքներն են, որ անհանգիստ կ'ընեն զանոնք:

Սուրճը, թէյը, շոքոյան եւ գրգռիչ ըմպելիները անքնութեան պատճառ կրնան լլլար: Յուզումը, մտահոգութիւններն ու հնչուէքները քունը կը փախցնեն: Հանգիստ քուն մը ապահովելու համար անկողին մտնելից առաջ պէտք է վաննք մեր մտքէն ամէն մտածում ու առանց ճիգ ընելու հանդարտօրէն տարածելնք եւ սպասենք Մորփէոսին:

Պէտք է գիտնալ, թէ քնացած ժամանակ մեր ուղեղը անարիւնութեան կ'ենթարկուի եւ թէ ուղեղի արեան խոնում պատճառող ամէն բան անքնութիւն կը յառաջացնէ: Ոտքերուն տակ դրուած տաք ջուրով լեցուն շիշ մը քնարի յատկութիւն մը ունի, մանաւանդ ձմեռը ցուրտին ուղեղին մէջ խոնուած արիւնը դէպի ոտքերը քաշելով: Գունի ատեն մարմնի ջերմութեան աստիճանը կը նուազի, մանաւանդ առաւօտեան ժամերուն, որով չափաւոր տաքուկ անկողինը հանգիստ քուն մը կ'ապահովէ, միայն թէ գլխու բարձրը բուրդէ եւ թուչունի փետուրներէ շինուած լլլալու չեն, որպէսզի գլուխը չտաքցնեն եւ ուղեղին մէջ արեան խոնումի պատճառ չլլան: Գիշերը որոշ ժամէ մը յետոյ պէտք է դադարի միտք յոգնեցնող եւ կամ երեւակայութիւնը գրգռող ընթերցանութիւններէ:

ԿԱՐՂԱՅԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱՄԵՏԷՔ
«ԱՇԽԱՐ»
Կ. Գ.

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՊԱՏԳԱՄԸ...

(Շարունակում է 2 էջ)

նիակ երբեմն օրհներոյով հաստատագրում ընտանիքի խեղուած ընկալումը: Եղծուած է այս եւ կնոջ ամուսնական սուրբ միութեան աստուածահաստատ կարգը եւ աստուածաշնորհ սիրով որգեծնութեամբ երջանկանայու պատիւը: Մենք յենք կարող ընդունելի համարել եւ անտարբեր մնալ աստուածամերժ այս իրողութիւնների հանդէպ, որքան էլ արդիականութեամբ հանդերձաւորուեն եւ ժողովրդագրական արժէքների եւ մարդու իրաւունքների անուան ներքոյ հանդէս գան: Այսօր անհրաժեշտ է, որ ընտանիքը, ինչպէս եւ մարդը, արժեւորուի եւ գնահատուի իր աստուածապարգեւ կոչման ու պատկերի մէջ, յինի եւ մնալ ճշմարիտ վկայողը մարդկանց հանդէպ Աստուծոյ սիրոյ:

Միջին բարեպաշտ ժողովուրդ հայոց ի Հայաստան, Արցախ եւ ի Սփիւռս,

Աստուծոյ ընտանիքի անդամներն ենք եւ մենք, գաւակներս էջմիածնակնիք հայ ժողովրդի: Դարերի ընթացքին մեր պատմութեան մահաբեր հոգմերին ու խորշակներին յանդիման կանգուն ենք մնացել հաւատաւոր կեանքով հայ ընտանիքի: Եկեղեցիացած մեր փոքրիկ տունն է հայ ընտանիքը, որի աղօթքով ամրանում է աննիւթական շաղախը մեր հոգեւոր եւ ազգային կեանքի եւ հիմքը՝ մեր պետութեան: Հայ ընտանիքը առաջին դպրոցն է եւ հոգեկերտ արժէքների առաջին սնուցողը: Հայ ընտանիքը փոքրիկ հայրենիք է, ուր ապրում են նախնեաց յիշատակները, եւ անկորուստ պահպանում հայրենի ժառանգութիւնը, ուր երջանիկ է եւ յաւերժում է հայ հոգին: Հաւատքով ամուր, յոյսով աննուազ եւ սիրով զօրացնալ պահենք մեր ընտանիքները, որպէսզի Տիրոջ փրկութեան շնորհով նորոգեալ ու պայծառ յինի միասնական կեանքը հոգեւոր մեր մեծ ընտանիքի՝ Հայ Եկեղեցու, որպէսզի օրհնութեամբ առատ՝ մարմին առնեն իղձերն ու ձգտումները մեր մեծ տան՝ հայոց հայրենիքի: Հայրենիքը մեր յոյսերի խորխորն է, ազատ, ապահով, բարեշէն կեանքի, մեր գալիքի երաշխիքն է, ազգս համախմբող աստուածապարգեւ մեր տունը: Տան մէջ սէրը ինքնարուի է, օրհնք է համերայնութիւնը, իշխող է ցանկութիւնը միմեանց օգնելու, բնական՝ միմեանց սխրութեամբ տխրելը, ուրախութեամբ ուրախանալը: Այս է ճանապարհ օրհնեալ, սիրելիներ, որով պիտի կառուցենք մեր բարձր կեանքը Հայաստանում, Արցախում եւ Սփիւռքում, դիմադրաւիւնք ներքին եւ արտաքին մարտահրաշխները, պաշտպանենք Արցախի ինքնորոշման իրաւունքը, մեր արդար Դատը, միասնաբար բարեօք ուղիներով կառուցենք յարաբերութիւնները բոլոր երկրների, բոլոր ժողովուրդների հետ՝ մեր աւանդը բերելով աւելի յաւ աշխարհ կառուցելու քանքերին: Այս է ճանապարհ օրհնեալ, որով արժանի պիտի լինենք հասնելու երկնային մեր տունը՝ Հայր Աստուծոյ մօտ՝ շնորհով Միածին Որդու եւ առաջնորդութեամբ Սուրբ Հոգու: Մնանք հաւատ-

քով, յոյսով ու սիրով, զքանի որ Աստուած այնքան սիրեց աշխարհը, որ մինչեւ իսկ իր Միածին Որդուն առեց, որպէսզի ոյ Նրան հաւատում է, յկարչի, այլ ընդունի յաւիտենական կեանքը (Յովհ. Գ 16):

Մեր Տիրոջ եւ Փրկչի Սուրբ Մենդեան եւ Աստուածայայտութեան տանի հոգեմորոգ առիթով Քրիստոսաւանդ սիրով եղբայրական Մեր մաղթանքն ենք յղում եւ Սուրբ Հոգու առատ շնորհները հալլում Քոյր Եկեղեցիների հոգեւոր պետերին, Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու Նուիրապետական Աթոռների Գահակայներին՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Թորգոմ Արքեպիսկոպոս Մանուկեանին, Կոստանդնուպոլսի Հայոց Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Մուկիսեանին: Հայրապետական Մեր օրհնութիւնն ու սէրն ենք բերում մեր Եկեղեցու ուխտապահ հոգեւոր պատիւն եւ ի սփիւռս աշխարհի համայն մեր ժողովրդին:

Սուրբ Մենդեան աւետիսով եւ Բարձրեայի զօրակցութեան հայցով Մեր ողջոյնն ենք բերում Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ Տիար Սերժ Սարգսեանին, Հեռնային Դարարադի Հանրապետութեան Նախագահ Տիար Բակո Մահակեանին, հայոց պետական ողջ աւագանուն, Հայաստանում հաւատարմագրուած դիւանապետական առաքելութիւնների ղեկավարներին ու ներկայացուցիչներին:

Աւետարներ ու շնորհաւատ այս օրը, սիրելի բարեպաշտ ժողովուրդ, աղօթենք, որ Բնթղիհէմեան աստղադոսի երկնային անմար փառքը յուսաւորի մեր ուղին եւ փարատի խաւարները, եւ Տէրը մեր Քրիստոս, ամէն ժամ առաջնորդի եւ օրհնի աշխարհը համայն, մեր կեանքը ու քանքերը բոլոր՝ յանուն մեր երկրի, աշխարհասփիւռ մեր ժողովրդի եւ Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու:

Քրիստոս ծնաւ եւ յարունեցաւ:
Ձեզ եւ մեզ մեծ աւետիս:

ՁԱԽԱԽԻ ՄԷՋ ՏԵՂԱԿՆՈՒՆԵՐԸ ԿԸ ՓՈՒՈՒՆ

Երեւանի մէջ կայացած մամուլի ասուլիսի մը առթիւ «Միտք» վերլուծական կեդրոնի փորձագէտներէն մին յայտարարած է, թէ վերջիւս Ջաւախքի մէջ տեղի կ'ունենան տեղանուններու աւանդական անուանումներու լուրջ փոփոխութիւններ, որոնց հետեւանքով սարերու, գետերու եւ աշխարհագրական այլ վայրերու անունները վրացերէնի կը վերածին: Ըստ փորձագէտին, Փարուանա գետը այժմ կը կոչուի Փարուանի, իսկ Փոքր Մամարը գարձած է Դիդի Մամարի:

Վրացական իշխանութիւնները այս ձեւով կը խախտեն Կաթողիկոսութեան ազգային փոքրամասնութիւններու պաշտպանութեան փորձարեւելի համաձայնագիրը, զոր Վրաստանի խորհրդարանը վաւերացուցած է 2005-ին:

2009-Ի ԼԱԽԱԳՈՅՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

Մարզական Լրագրողներու Հայկական Դաշնակցութեան կազմակերպած հարցախոյզի արդիւնքով 2009-ի լաւագոյն մարզիկ հրահանգեալ ծանրաբարձութեան աշխարհի ախտահանիչի Նազիկ Աւտայեան: Լաւագոյն տասնեակին մէջ տեղ գրաւած են ծանրաբարձութեան Եւրոպայի ախտահան, աշխարհի արծաթեայ մետալակիր Առաքել Միրզոյեան, կռիւմարտի աշխարհի ախտահանութեան երկրորդ Անդրանիկ Յակոբեան, ծանրաբարձութեան աշխարհի արծաթեայ մետալակիր Տիգրան Մարտիրոսեան, ըմբիշ Թոմաս Աւոյան (յունահայտնական ոսկի աշխարհի երկրորդ), ծանրաբարձութեան աշխարհի պղնձեայ մետալակիր Հովհաննէս Թուրյունեան, յունահայտնական ոսկի Եւրոպայի ախտահան ըմբիշ Արսէն Զուլֆարբեան, ժիւտոյի աշխարհի պղնձեայ մետալակիր Յովհաննէս Գուրիշեան, յունահայտնական ոսկի Եւրոպայի ախտահան Թուրք Փաթրիքիյեւ եւ հատրակի Եւրոպայի արծաթեայ մետալակիր Լիլիթ Մկրտչեան:

Հանրապետութեան լաւագոյն խումբ ընտրուեցաւ Հայաստանի յունահայտնական ըմբշամարտի ազգային խումբը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԵՐԺ ՄԱՐԳՐՈՍԵԱՆԻ...

(Շարունակում է 2 էջ)

Եւ տնտեսական առաջընթացի նոր սկիզբ:

2009 թուականին Հայաստանում արձանագրուել է ծնունդների եւ տմուսնութիւնների աճ: Այս իրողութիւններն ինձ համար շատ խանկ են եւ խառնում են գալիքի մասին, այն մասին, որ մեր երիտասարդները հաւատում են իրենց երկրին, իրենց կեանքին եւ իրենց գաւակների ապագան կապում են հայրենիքի հետ: Վարդապետ օրուայ նկատմամբ վստահութեան չափանիշ է դա: Պետութիւններն ու ժողովուրդները նաեւ այսպէս են հզօրանում:

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ես միանում եմ բոլոր բարեմաղթանքներին ու կենտոններին, որ այժմ հնչում ու առաջիկայ օրերին հնչելու են մեր տնտեսական սեղանների շուրջ: Թող նոր՝ 2010 թուականը մեր ընտանիքների համար լինի յաջողութիւնների արիւթ: Թող մեր տարեցիները լինեն առողջ, ուրախանան իրենց գաւակների ու թոռների ձեռքբերումներով, վայելին սէր ու յարգանք եւ վստահած ծերութիւն, թող երեխաներն ու երիտասարդներն իրենց ուսմամբ ու վարքով, նաեւ առողջ կենսակերպով հպարտութիւնները նշեն ծնողներին, թող մեր քաղաքացիների համար եկող տարին լինի աշխատանքային, գիտական ու ստեղծագործական վերելքի, բարեկեցութեան տարի, թող Հայաստանում եւ նրա շուրջ տիրեն խաղաղութիւնն ու կայունութիւնը, թող հայոց սահմաններին հպարտութն ու անվերջ կանգնած մեր զինուոր գաւակները պատուով ծառայեն ու աւանդ տան դաւանան, թող աշխարհասփիւռ եւ հայրենաքնակ հայութեան համար 2010 թուականը դառնայ համազգային ծրագրերի յաջող իրականացման եւ մեր ազգային նպատակների իրագործման ճանապարհին լուրջ քայլերի տարի:

Ենթահաւար Ամանոր եւ Սուրբ Մենդե:

AGENDA

Paris – Ile-de-France

► **Concerts**

• **Dimanche 24 janvier 2010**, 16 h – Lydie Barkef (piano) Olivier Ayault (voix) Askar Ishangaliyev (violin-celle) Œuvres de Grieg, Brahms, Tchaïkovsky, Borodine, Kabalevsky, Entrée libre Eglise St Merry – 76 rue de la Verrière – 75004 Paris

• **11 février**, 20h. Concert-levée de fonds pour découvrir et soutenir l'opéra bouffe **Gariné**. Auditorium de l'hôpital Bretonneau, 23, rue Joseph-de-Maistre 75018 Paris. Prix des places 20 €. Rés. 01 42 81 92 32.

► **Conférence**

• **Judi 28 janvier**, 20h – Présentation dédicace du livre **L'Arménie d'Antan** par ses deux auteurs Jean-Claude Kébabdjian et Yves Ternon. UCAF 6, cité du Wauxhall – 75010 Paris

► **Cinéma**

Ciné-club Rouben Mamoulian

Judi 21 janvier, 20h – **Le concert d'Aznavour et de ses amis à Yérévan en 2006**

Judi 11 février, 20h – Hommage au Groupe Mamouchian. Projection de **L'Armée du crime de Robert Guédiguian**, suivie d'un débat en présence du réalisateur

Le DVD du film sort le 16 janvier.

UCFAF 6 Cité du Wauxhall – Paris 10e – métro République. Paf 5 €, adhérents et abonnés 3€

► **Gala**

• **Samedi 20 février**, 19h30. L'UCFAF fête ses 60 ans, sous la présidence du réalisateur Robert Guédiguian. Théâtre Victor-Hugo 14 avenue Victor-Hugo 92220 Bagneux – Danses d'Arménie avec les ensembles traditionnels de la JAF de Paris-Ile-de-France Ani et Nor Alik. Réservez au tél. 01 39 90 66 28 (voir ci-dessous).

► **Exposition**

• **Du 29 janvier au 11 février**. Sculptures d'Arto Tchakmakchian, présentées par l'ambassade d'Arménie et la délégation d'Arménie auprès de l'UNESCO. UNESCO, 7, place de Fontenoy 75007Paris

Région lyonnaise

► **Conférences**

• **Vendredi 22 janvier**, 20h15 précises — « Transcaucasie : quel passé pour quel avenir » par Hratch Bédrossian- fondateur des Editions « Le cercle des écrits caucasiens » qui dédicacera ses parutions. Conférence organisée par l'UGAB, l'APECLE, le club Tekeyan et le Cercle des Ecrits caucasiens – Salons de l'UGAB – 12 rue Emile Zola – 69002 Lyon.

• **Vendredi 22 janvier**, 19h- conférence débat organisé par le collectif Mémoire et avenir, les associations Arménia et l'ACFOA « Négationnismes et négationnisme du génocide arménien » présenté par l'historien Yves Ternon. Médiathèque 'la passerelle'19 avenue de Lyon – Bourg-Lès-Valence entrée libre tél 04 75 83 80 58*

• **Vendredi 29 janvier**, 18h30 - la Coordination des Organisations Arméniennes Drôme Ardèche et la Coordination des Associations Arméniennes célèbrent le 9e anniversaire de l'adoption de la loi du 29 janvier 2001 par le parlement reconnaissant le génocide arménien. Mairie de Bourg-les-Valence, salle François Mitterrand – prises de paroles, vin d'honneur.

Marseille – PACA

► **Expositions**

• **Du 27 novembre 2009 au 31 janvier 2010** – « Au coin de la rue de l'Enfer » à laquelle participe le peintre Jean Panossian. Musée Museum Départemental des Hautes Alpes – 6 avenue Maréchal Foch, Gap. Ouvert ts les jours de 14 h à 17 h sauf le mardi.

► **Conférence**

• **Vendredi 22 janvier**, 19h30- l'UGEFA présente « Les Arméniens du Djavakhk : une crise humanitaire » par Arménag Arahamian et Sêta Mardoyan. UGAB Marseille, 327 bd Michelet 13009 Marseille.

► **Festivités**

• **6 mars – Amnésie Internationale – Dock des Suds – Marseille** – Concerts : Goran Bregovic, Sayon Bamba-Nevchehirlian, Poum Tchack. Meeting : Génocides : condamner le négationnisme. Billets FNAC Virgin, JAF 04 91 802 820 / 20€

APPEL DES ANCIENS COMBATTANTS ET RESISTANTS ARMÉNIENS

(Association Nationale créée en 1917)

Après la publication de notre 1re brochure, « Les Arméniens au service de la France », nous envisageons d'éditer une brochure consacrée aux « Arméniens tombés sur les champs de bataille de la France », que ceux-ci aient été volontaires, soldats, résistants, morts en déportation ou victimes civiles (Guerre 14-18, du Rif, de 39-45, d'Indochine, d'Algérie...)

Nous avons actuellement recensé 435 noms relevés sur les monuments français*.

Afin de compléter les informations manquantes et d'immortaliser ces Arméniens, nous lançons cet appel pour demander l'active participation de tous ceux qui auraient un membre de leur famille, un ami, une connaissance disparu pendant ces conflits. Faites-nous le savoir en précisant les éléments suivants :

- Nom, prénom :
- Conflits :
- Sa ville :
- Lieu du Monument aux Morts ou de la Plaque où son nom est gravé :
- Lieu de sa tombe :

Vous pouvez également nous fournir une photo, un article de presse ou toute autre information concernant cette personne libre de tout droit d'édition afin de figurer dans la brochure. Merci d'avance

* liste consultable sur notre site : www.anciens.commbattants.armeniens.org

Adresse courrier : **ANACRA M. Antoine Bagdikian, 1 avenue Mirabeau 78000 Versailles**
Contact brochure : **Hrant Norsen**.
Mail : hnorsen@orange.fr
tél : **01.47.09.03.79** (après 19 h)

Nous sommes à même de retourner un reçu cerfa pour ceux qui nous encourageraient financièrement dans ce travail de mémoire d'intérêt général (66 % de bonus fiscal)

L'UCFAF FÊTE SES 60 ANS
sous la présidence du réalisateur Robert Guédiguian

MEILLEUR TRICOLOR D'OR DU FESTIVAL DE LA FORT

ANI ET NOR ALIK

SAMEDI 20 FÉVRIER 2010 - 19H30

DANSES D'ARMÉNIE

Exposition : Retrospective Historique de l'UCFAF

Partenariats et sponsors :
UCFAF : 01 39 90 66 28
Bagneux : 01 48 69 92 74
Librairie Samsoulas : 01 42 28 09 66
Locataires FNAC - Carrefour - Océart
Magasin U - Intermarcés

P.A.F. : 20 € de 12 ans à 15 €

Théâtre Victor Hugo
14 avenue Victor Hugo
92220 Bagneux

UCFAF Artsakh

CALENDRIER 2010

10€

ENVOI PAR LA POSTE/1 calendrier 12,50 € – 2 calendriers 23,50 €- 3 calendriers 33,50 € – règlement par chèque à l'ordre de l'UCFAF 6 cité du Wauxhall 75010 Paris

cabinet TERZIYAN ASSURANCES

Toute l'équipe du Cabinet TERZIYAN vous souhaite une excellente année 2010

Service commercial : 13, rue Lamartine 75009 PARIS
Tél : 01 42 02 01 41
Fax : 01 42 16 93 47

Administratif : 27, rue Baffault 75009 PARIS
tél. : cb.terziyan@wanadoo.fr
RCS PARIS 845 141 773

CONCERT

LA MUSIQUE RUSSE À LA SALLE PLEYEL

L'Orchestre de Paris accueille Sergey Khachatryan

En ouverture de l'année 2010, l'Orchestre de Paris, l'une des formations les plus prestigieuses de l'hexagone, donne ce jeudi 14 janvier un concert consacré au répertoire russe avec en soliste le violoniste virtuose Sergey Katchatryan. Trois compositeurs emblématiques des courants musicaux de la vie artistique russe sont au programme : Rimsky-Korsakov (1844-1908), l'un des membres du « Groupe des Cinq » fondé à l'initiative de Mili Balakirev dont la personnalité rayonnante a attiré,

© PHILIPPE GONTER

outre Rimsky, l'adhésion de Moussorgski, de Borodine et César Cui. Ce groupe affirme sa doctrine ennemie de l'enseignement traditionnel venu d'Occident et appelle les musiciens à un retour à la tradition et au génie de la nation russe. Ainsi, ils élaborent leur style sur le folklore, les chants populaires ou religieux de l'Eglise orthodoxe. Rimsky-Korsakov, brillant orchestrateur, explore de son écriture les possibilités de chaque instrument. Son art d'illusionniste des sons ainsi que son invention mélodique débordante se déploient dans son œuvre symphonique comme dans ses quinze opéras. Le compositeur puise le plus souvent l'inspiration dans des thèmes enracinés dans la mémoire collective ou empruntés aux légendes russes. *Le Coq d'or*, le dernier opéra de Rimsky-Korsakov, composé d'après un conte en vers de Pouchkine écrit après la défaite russe contre le Japon en 1904, n'est pas seulement une fable populaire qui entretient le rêve et maintient la féerie du spectacle. Il est une dénonciation sous une forme satirique voilée du pouvoir, du régime tsariste et ses abus et le regard sévère porté sur une société aveugle. La censure en interdit la représentation du vivant du compositeur, percevant la virulence de la critique politique. La création aura lieu en 1909 à Moscou et une *Suite symphonique*, arrangement de Glazounov et Steinberg, en 4 mouvements qui résument l'action de l'opéra verra le jour en 1913.

Cette *Suite* jouée en première partie du programme est suivie du célèbre *Concerto pour violon et orchestre en ré majeur op.35* de Tchaïkovski (1840-1893) interprété par Sergey Khachatryan. Compositeur à l'âme profondément russe, d'un romantisme empreint de mélancolie, Tchaïkovski utilise des éléments et des thèmes du folklore russe qu'il fond dans un moule classique. Le *Concerto pour violon*, le seul qu'il ait composé pour cet instrument, pendant du *Concerto pour piano*, fut créé en 1881 à Vienne par Adolphe Brodsky sous la baguette de

Hans Richter. Il devint rapidement populaire et valut à Tchaïkovski une grande reconnaissance. L'écriture de ce *Concerto* fait preuve d'une grande maîtrise dans l'organisation du discours musical, tant dans la partie soliste à laquelle le compositeur confie les échos de sa vie intérieure que par le foisonnante texture orchestrale qui s'unit à l'instrument soliste. Les difficultés techniques de cette œuvre exigent du soliste une extrême habileté technique et un sens musical aigu. Le violoniste arménien, musicien extraordinaire, à l'archer de velours, reconnu désormais à travers la planète musicale pour ses dons exceptionnels, donnera au déroulement des trois mouvements de ce *Concerto* les accents d'un lyrisme tantôt tragique, tantôt lumineux dans la progression de cette figuration de la lutte de l'homme avec son destin, lutte ponctuée par le surgissement d'images poétiques portées par la ferveur et la douleur des sentiments.

Pour clore le concert, la *Symphonie n°1 en ré mineur op.13* de Serge Rachmaninov (1873-1943). Ecrite en 1895, cette première grande œuvre porte toutes les ambitions et les rêves d'un compositeur de vingt-deux ans. Sa création en 1897 à Saint-Pétersbourg sous la direction de Glazounov fut un échec retentissant qui affecta le jeune Rachmaninov. On avait cru la partition détruite ou perdue, elle a été retrouvée dans les archives du Conservatoire de Saint-Pétersbourg en 1944. Redonnée alors à Moscou, cette *Symphonie* fut admirée pour ses hautes qualités musicales. Son écriture orchestrale dense, aux couleurs sombres, d'un lyrisme fougueux et passionné décline avec force des pages d'éclats sonores et les moments ténébreux d'un théâtre inquiétant.

Le public parisien découvre le jeune chef russe Dmitri Slobodeniouk dirigeant la phalange française. Après avoir étudié le violon au Conservatoire de Moscou, il poursuit sa formation d'instrumentiste en Finlande en particulier à la célèbre Académie Sibelius d'Helsinki. Il se tourne vers la direction d'orchestre et aborde rapidement un vaste registre de musique classique et d'œuvres contemporaines qui inclut productions d'opéra et concerts, créations et répertoire. Il est aujourd'hui invité à se produire sur les scènes reconnues partout dans le monde.

Sergey Katchatryan et Dmitri Slobodeniouk apportent une lecture pénétrante et inspirée des œuvres interprétées et nous transportent vers les horizons immenses de l'éternelle Russie pour en exalter la captivante beauté.

Marguerite Haladjian

URGENT
Cherche
dame arménienne
disponible pour garder
dame âgée

Possibilités logement
Banlieue sud très proche de Paris
06 89 62 61 05

ANNA KASYAN NOMINEE
aux Victoires de la Musique 2010

Voici ce qu'Achkar écrivait en 2005, présentant un bel avenir pour la cantatrice :

« Dans la carte blanche aux musiciens en cycle de perfectionnement du conservatoire de Paris du samedi 18 juin au mardi 21 ont pu se faire entendre de nombreux élèves français et étrangers égaux dans leur amour de la musique. Parmi eux une jeune soprano arménienne Anna Kasyan a fait une prestation d'une quarantaine de minutes le mardi 21 juin dans l'amphithéâtre du musée de la Cité de la musique et a ébloui son public par l'étendue de ses capacités vocales.

Née à Tbilissi (Géorgie) dans une famille musicienne arménienne, Anna Kasyan commence très jeune l'étude du piano et du violon avant d'entreprendre celle du chant en 2001 au Conservatoire National de Tbilissi. Elle continue ses études à Paris en 2003 d'abord à l'Ecole Normale de Musique et reçoit le diplôme supérieur d'art lyrique. En septembre 2004, à 22 ans, elle entre en cycle de perfectionnement au Conservatoire National Supérieur de Musique de Paris dans la classe de Mireille Alcantara. (...) Lauréate de nombreux concours elle a obtenu en particulier le 1er prix de chant de l'ADAMI pour voix féminine et le prix de la mélodie française au concours international de chant de l'Union professionnelle des Maîtres du Chant Français, 1er prix de la SPEDIDAM au concours symphonie d'automne en 2004.

Anna Kasyan a chanté un extrait d'un motet de Vivaldi en début de programme et a déjà montré la subtilité de sa voix puis elle a abordé des airs d'opéra de Mozart, Donizetti, Weber, Bizet et Rimsky-Korsakov révélant ainsi non seulement sa diction parfaite dans toutes les langues, son talent dramatique et la justesse des nuances, des vibratos. Elle communique ses sentiments avec facilité du geste, du regard, aucune note criée, la voix s'entend comme un fleuve sinueux d'un naturel désarmant, d'une large tessiture, d'une grande agilité. Anna Kasyan est arrivée sur scène avec l'allure d'une grande et sa prestation n'a pas déçu. En deuxième année de direction de chant dans la classe d'Erika Guiomar, Mathieu Pordoy l'accompagnait très bien au piano.

Bissée elle a chanté la très belle mélodie de Rachmaninov *Le printemps arrive*, pour Anna Kasyan aussi, nous en sommes certains. »

A.T. Mavian

HOMMAGE

Albert Camus

L'homme révolté, le juste et l'absurde

Le 4 janvier 1960, Albert Camus meurt dans un accident de la route dans l'Yonne. Écrivain, dramaturge, essayiste et philosophe. Souvent controversé, cet intellectuel a marqué son époque par son exigence de droiture et son amour de la vérité. Dans sa

voiture, on trouve le manuscrit inachevé du *Premier homme* qui sera publié bien plus tard par sa fille.

Second fils de Lucien Camus et de Catherine Sintès, Albert Camus est né à Mondovi en Algérie le 7 novembre 1913 dans un milieu modeste. Il n'a presque pas connu son père car, mobilisé en 1914 et blessé à la bataille de la Marne, celui-ci décède le 17 octobre 1914. L'une des seules choses qu'Albert Camus sait de lui, c'est son dégoût pour la peine de mort après avoir assisté à une exécution capitale. Quant à sa mère, elle est malentendante et quasiment illettrée. À la mort de son mari, elle s'installe avec sa mère, ses enfants et ses frères à Alger, dans le quartier populaire de Belcourt. La grand-mère prend en charge l'éducation des enfants. En 1923, avant l'entrée en sixième, l'instituteur remarque les capacités de son élève et, déploie toute son énergie pour convaincre la grand-mère qui aurait préféré voir son petit-fils entrer dans la vie active, l'encourage à obtenir une bourse qui lui permettra de continuer ses études. En 1957, Albert Camus se souviendra de son instituteur, Louis Germain, et par reconnaissance, lui dédiera son discours lors de la remise de son prix Nobel de littérature.

La carrière littéraire d'Albert Camus débute en 1935 avec la publication de son premier livre, *l'Envers et l'Endroit* et à partir de cette date, son travail d'écriture et son engagement politique sont indissociables. Il adhère au parti communiste puis le quitte dès 1937 alors qu'il explore simultanément les domaines du théâtre, du journalisme et de la littérature. Il fonde le Théâtre du Travail devenu ensuite le Théâtre de l'Equipe, il entre à la rédaction d'*Alger Républicain*, organe du Front populaire. Son enquête sur la misère en Kabylie sous la colonisation connaît un grand retentissement, ses écrits dérangent les bien-pensants d'Alger. En 1940, sous l'Occupation, le journal est interdit. Camus quitte alors Alger pour Paris où il devient secrétaire de rédaction à *Paris-Soir* pour un court moment car il n'aime pas son esprit.

Rencontres, amitiés et ruptures

Pendant la guerre, Camus vit dans la région lyonnaise et s'engage dans le mouvement de résistance « Combat » et le journal du même nom. Ses articles sont écrits sous un pseudonyme ou ne sont pas signés. À la Libération, il est l'éditorialiste du journal. Il est le premier à dénoncer l'usage de la bombe atomique, les procès de Moscou, la présence de Franco à l'Assemblée de l'UNESCO, comme il avait dénoncé les massacres d'Algériens à Sétif. À Paris, il rencontre les cercles d'intellectuels tels que Malraux, Gide, Sartre, Mauriac avec lesquels il se lie, polémique et parfois, va jusqu'à la rupture, par exemple avec Sartre en 1952. Son œuvre littéraire et théâtrale se développe parallèlement sous forme de cycles mélangeant les genres : Le cycle de l'Absurde, composé de *L'Étranger*, roman (1942), *Le Mythe de Sisyphe*, essai (1942), *Caligula* et *Le Malentendu*, théâtre (1944) ; le cycle de la Révolte avec *La Peste*, roman (1947), *Les*

Justes, théâtre (1950), *L'Homme révolté*, essai (1951) ; le cycle de la Solitude comprend *La Chute*, roman (1956), *L'Exil et le Royaume*, nouvelles (1957), *Le Premier Homme*, roman inachevé (1995). En 1959, il reçoit le Prix Nobel de littérature. Dans son œuvre polymorphe, Camus montre l'homme aux prises avec lui-même et avec la société ; il vit sans passé et sans futur, « ici et maintenant », il n'y a aucune échappatoire à ses lâchetés et aux crimes qu'il commet, il ne peut trouver de refuge dans la religion et s'il tente de rester au plus près de la vérité sans exagérer ses sentiments et ses émotions, il est considéré comme un paria, fustigé par les autres et ne peut que se révolter ou accepter sa condition de condamné. Mais l'homme est aussi celui qui tend un miroir à la société où il vit, lui montre que ses crimes sont ceux de tous et que dans sa solitude, il trouve sa propre limite.

Cinquante ans après la mort de ce grand écrivain, articles, hommages et rééditions sont une occasion de retrouver une oeuvre et une pensée riches et complexes, fondées sur un profond humanisme et sa passion pour la justice.

Anahid Samikyan

ACHKHAR A REÇU

La cuisine arménienne illustrée, les recettes de Serpouhie de Danièle Agopian, éditée par l'auteur. Décembre 2009. 200 pages, 26,50€

Serpouhie Agopian, 82 ans, cuisinière avertie, régale les papilles de ses convives, de toutes ces recettes transmises de génération en génération. Danièle sa fille s'est lancée dans l'aventure de la transmission de ce savoir-faire, souvent resté oral, elle l'a écrit, l'a largement illustré par des photos des plats et surtout des étapes de leur création, de leur préparation et ... incite à s'y mettre et à déguster. 35 recettes mais aussi des conseils et des astuces simples.

Bon appétit

Tél. 04 76 53 80 47 - agopian38@aol.com

DISPARITION

Nous avons appris avec tristesse le décès à 98 ans de Madame **Hripsimé SEBOYAN née DJIZMEDJIAN** le 15 décembre à Lyon.

Nous présentons à son fils Coco, à sa belle-fille Martine et à son petit-fils Mikael nos sincères condoléances.

DONS À ACHKHAR

- M. Jacques Gazarian (92 Clamart) 50 €
- M. Mme Bédanian (92 Bagneux) 150 €
- M. Apachian (Kaarst, Allemagne) 10 €
- M. Mme G. Altounian (78 Velizy-Villacoublay) 40 €
- M. Mme Nichanian (93 Le Raincy) 50 €
- M. Z. Kutalian (92 Courbevoie) 50 €

Soyez tous sincèrement remerciés pour votre soutien.

Pour l'été 2010 préparez-vous aux

2

voyages de l'Ucfaf en Arménie
voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique du 26 juillet au 9 août 2010
15 jours/14 nuits **1565 €** par personne (minimum 15 - maximum 30) en chambre double et demi-pension, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh et 7 jours à Erevan avec excursions et visites quotidiennes (taxes d'aéroports et visa en sus).
Renseignements :
E. Yazidjian au 01.42.87.95.98

1 voyage randonnée du 12 au 23 juillet 2010
12 jours/11 nuits **1390 €** par personne (minimum 10 - maximum 12) à la rencontre de l'Arménie profonde, incluant un circuit de 8 jours de randonnée en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension, avec excursions et visites quotidiennes (taxes d'aéroports et visa en sus).
Renseignements :
A. Samikyan au 01.48.03.18.78

Soutenez Achkhar
Abonnez vos amis

Bulletin d'abonnement

Oui, je souhaite recevoir *Achkhar* chaque quinzaine

Nom ..... Prénom .....

Adresse .....

Code postal ..... Ville .....

TARIFS

France 6 mois (11 n°) : 38 € - 1 an (22 n°) : 72 € - Soutien : 122 €

Etranger 90 € pour 1 an par virement (110 € par chèque)

par chèque bancaire ou postal à l'ordre de SARL NAREK

par virement IBAN à FR52.20041000 0123 9745 3Ho2 038 - BIC PSSTFRPPPAR (depuis l'étranger)

Merci de libeller et adresser votre règlement à : Société Narek (Achkhar) - 6, cité du Wauxhall, 75010 Paris

Panorama de la littérature et de la musique arméniennes des XIXe et XXe siècles

Arpiar Arpiarian (1852-1908)

infatigable écrivain engagé, fondateur du réalisme arménien

Arpiar Arpiarian est né en 1852 lors du voyage de Samson à Constantinople de ses parents partis s'installer dans le quartier d'Ortakoy. Il fréquente l'école Tarkmanchats de 1858 à 1865. Dès 1864 il fonde une association avec ses camarades d'école ayant pour but l'enseignement de l'arménien aux réfugiés venant des campagnes. Dès 1867 il est admis à l'école Mourad Raphaélian des Mekhitaristes de Venise où il étudie la langue arménienne et l'histoire sous la direction du père Ghévond Alichan. Il se familiarise avec les littératures italienne et française. Diplômé, il retourne à Constantinople où il devient secrétaire au patriarcat arménien et travaille aussi comme comptable. Mais le journalisme et la littérature restent sa vraie vocation.

LE JOURNALISME

Ses premières œuvres sous le nom de plume *Haygag*, sont publiées dans le journal *Mechag* de Krikor Ardzrouni à Tiflis. Elles concernent la vie à Constantinople avec une pointe de satire. En 1878 il participe largement aux journaux et périodiques et spécialement à *Massis* dont il devient rédacteur (1884-1893) comme l'écrivain et politicien Krikor Zohrab. En 1884 en visite à Tiflis il y rencontre Raffi. De cette visite naît une série d'articles « Oughévoroutioun Govgasia ». En 1884 il est élu représentant des Arméniens de Paghèch. Il crée en 1884 un nouveau quotidien *Arévèlk* pour promouvoir les relations entre les Arméniens d'orient et d'occident, journal littéraire et politique aux tendances démocrates qui attire de jeunes écrivains qui vont former le cœur du réalisme arménien, en particulier Dikran Gamsaragan, Lévon Pachalian, Krikor Zohrab. Ce journal va exister jusqu'en 1915, Arpiarian y participe jusqu'en 1890.

LA POLITIQUE

Arpiar Arpiarian, agitateur d'idées réclame des réformes pour le peuple arménien vivant dans l'empire ottoman. En 1889 il devient membre du parti Hentchak et crée avec un groupe de jeunes la Société *Ararat* pour propager l'éducation dans les provinces arméniennes de l'Empire ottoman. En 1890 il participe aux manifestations de Koumkapou et est arrêté en tant que révolutionnaire et meneur des manifestations avec quelques autres hentchakians. Il est emprisonné pendant deux mois. L'amnistie générale le libère. En 1891 il fonde et dirige le quotidien *Hayrenik* avec son ami Hovhannès Chahnazarian, Archag Tchobanian y fait d'ailleurs ses premières armes. Le journal est interdit par le sultan à cause de ses idées démocrates. En décembre Arpiarian échappe à un attentat à l'arme blanche commis par les dachnags.

En 1896, les massacres hamidiens le poussent à une vie d'errance, il fuit à Londres où il essaie de créer deux revues mensuelles *Mard* et *Nor guiank*, parrainées par le parti Hentchak qui d'ailleurs se scinde. D'abord proche de la branche Véragazmial Hentchaguianèr, il quitte le parti, se créant des ennemis parmi ses anciens camarades.

En 1901-1902 il se rend à Paris puis à Venise où il écrit son œuvre la plus connue, la nouvelle *Garmir Jamouts* (*L'offrande rouge*). Il écrit des études litté-

raires pour les revues *Kéghouni* et *Pazmavèb*. Ses conditions de vie sont très dures, pendant ces années il meurt quasiment de faim et est obligé de prendre aussi soin de son neveu Pilig qu'il veut toujours avoir auprès de lui. Il n'a plus d'argent pour régler son loyer et les journaux le paient avec retard. Il s'efforce d'envoyer les feuillets aux quotidiens et malgré cela, ne peut vivre correctement. En 1905 il part pour Le Caire où infatigable, il fonde la revue littéraire *Chirag* et écrit dans le journal *Loussapèr*. Il a de nombreux noms de plume : *Haygag*, *Hrazdan*, *Hrbèd*, *Sguèbdig*, *A.A.* et ***.

En 1908 ses ennemis politiques l'assassinent alors qu'il regagne son domicile.

Ses dernières paroles : « *Je suis Arménien.* »

On considère Arpiarian comme le fondateur du réalisme en littérature arménienne. Il introduit ce nouveau courant réaliste qui transforme la littérature arménienne quand la plupart des écrivains suivent encore le romantisme. Il gagne la confiance des lecteurs en s'exprimant avec honnêteté et sans honte. Il est la tête de file de toute une génération d'écrivains réalistes arméniens tels que Dikran Gamsaragan, Lévon Pachalian et Yéroukhan.

La plus grande partie de son œuvre se présente sous forme de nouvelles ayant pour thème les classes laborieuses et les problèmes sociaux. Les plus connues sont *Le condamné*, *Le bracelet en or*, *Le prix d'un rêve*, *Une plaisanterie*, *L'idiot*, *L'offrande rouge*

On peut dire qu'il fut un empêchement de tourner en rond, toujours révolté, sachant ce qu'il voulait et ce qu'il faisait, il aimait ou haïssait, inspirant de même admiration ou haine.

Son œuvre prend dans son vécu et devient intemporelle, universelle. Il exprime les luttes sociales, il combat pour l'égalité, la solidarité, il peut devenir

cinglant ou respectueux selon les personnalités concernées mais croit toujours en l'homme même en lui qui perd parfois de sa noblesse dans la lutte pour la vie. Il admirait énormément Victor Hugo, surtout *Les Misérables*, Zola et Daudet. Il recherchait le bon, le beau et le vrai. Son œuvre parle des oubliés, ceux des campagnes malmenés par les Turcs et les Kurdes, les miséreux.

Dans sa nouvelle majeure *L'offrande rouge*, on comprend à quel point Arpiarian connaissait la communauté arménienne. Il la raconte dans ses moindres détails, la vie autour de l'église et les massacres des années 1890. Le réalisme : les repas, la rue, les loisirs pour le décor mais aussi ses idées sur les Arméniens, pauvres et riches, les Turcs de l'époque. Le récit se déroule autour de Dèr Houssig, prêtre venu d'Arménie à Constantinople avec des idées révolutionnaires qui pense que les armes sont plus efficaces que la diplomatie et qui est, au début, très mal accueilli par un riche notable de la ville. Après bien des malheurs, le notable reconnaît son erreur de jugement sur les Turcs et dit clairement que Dèr Houssig avait beaucoup mieux analysé la situation en armant son village de Domouz et en y élevant des porcs, évitant ainsi les impôts. Le notable finit par lui donner de l'or pour acheter des armes, « C'est une offrande rouge » lui dit Dèr Houssig. Le notable, après deux mois de prison, a compris que les Arméniens sont en danger constant même s'il s'est cru l'ami du pacha.

On retrouve des éléments autobiographiques dans ses nouvelles, *Le prix d'un rêve* insiste sur le fossé entre les classes sociales arméniennes en Turquie : un pauvre hère, Hrant, secrétaire d'un riche commerçant, ne peut épouser la jeune fille dont il est amoureux, Sophie, qui consent à se marier avec le riche Hagopig. La fin de la nouvelle très réaliste, mais en même temps combien romantique dans son désespoir, montre le contraste entre l'enterrement plus que modeste de Hrant, mort par amour, et le mariage princier de Sophie.

Dans *Une plaisanterie*, le réalisme devient mélodrame : la jeune fille, Makrouhie, naïve, va se laisser séduire par le fils de la maison qui l'emploie comme couturière et va se suicider en apprenant les fiançailles dudit Vahram, après avoir apporté à son père quelques pièces d'or qui vont permettre à sa famille de survivre quelques mois. Drame de la misère, de l'inégalité, qui montre le peu d'instruction des enfants, les idées très étroites des parents, l'incompréhension des classes pauvres et riches, le mépris des premiers.

La langue est claire, parfois extrêmement précise, pour rendre les faits plus réels. Arpiarian cependant a la manie des retours, arrivé à un moment important, il pense maintenir l'intérêt du lecteur en remontant dans le temps pour expliquer la nouvelle situation, emboitant ainsi les parties, ce qui alourdit et embrouille. Il aime aussi, comme Victor Hugo, insister sur les contrastes.

Son œuvre reste un document capital dans la description et l'analyse de la société arménienne et turque de la fin du XIXe siècle, insistant sur la vie des petites gens.

A.T. Mavian